

DCIDOB 39. **La nova Europa**

Introducció.

CONÈIXER LA NOVA EUROPA

1008	1008	1008
N.º Doc.	1008	1008

L'Europa que hem conegut fins ara, la sorgida de la Segona Guerra Mundial, està canviant. Per una banda ens trobem amb la progressiva consolidació de la integració dels països de la Comunitat Europea i, per l'altra, les grans transformacions dels països de l'Est i la desintegració de la URSS. En alguns casos, els canvis s'han produït amb tanta rapidesa que han superat les previsions. Qui hagués imaginat, a finals del 1989, que la caiguda física i simbòlica del mur de Berlín portaria les conseqüències que ha generat? La URSS, l'altra gran potència, ja no existeix i no només això, les repúbliques que la conformen estan sofrint una de les crisis política, econòmica i social més greus de la seva història.

El primer article fa referència a les dades fonamentals del nou panorama, perquè ja d'entrada ens situem des d'aquesta perspectiva. Després, presentem la Comunitat Europea i la seva dinàmica de construcció progressiva, descrivim les principals institucions comunitàries, de manera que poguem tenir-ne una visió coherent, i comentem el moment actual del camí de la CE, tot exposant els resultats de la cimera de Maastricht. Per completar la informació afegim unes notes cronològiques de tot el procés abans esmentat. Com molt relacionada amb la Comunitat Europea, tractem també l'Associació Europea de Lliure Canvi (AELC o EFTA), de la seva evolució, característiques i situació actual.

El fet comunitari s'ha d'incloure dintre de la tendència a la relació entre els Estats d'Europa que busquen una més gran integració, des de la construcció de les dues Europes al final de la Segona Guerra Mundial, fins al moment present que permet preguntar si anem cap a una Europa única.

En tots els continguts anteriors s'al·ludeix una i altra vegada als fets espectaculars i inesperats que han canviat l'Europa de l'Est, i a les noves oportunitats i desafiaments per a la integració i cooperació de tota Europa, per la pau i el desarmament, que aquests esdeveniments han facilitat. En relació a l'Europa de l'Est i l'antiga URSS pot ser molt útil la llista de grups ètnics que presentem, referida a cada país, en ordre a obrir un buit d'informació i coneixement que segurament és bastant general. I amb la mateixa finalitat es fa una reflexió documentada i actual sobre els nacionalismes de l'Europa de l'Est.

En efecte, les recuperacions de les identitats nacionals en el Continent europeu, tant a l'Est com a l'Oest, -malgrat devengades les seves ambigüetats i reaccions errades- apareixen com una altra tendència europea, dintre de la mateixa integració continental, que busca una unió de més qualitat entre els pobles i els Estats, és a dir, una unió en el respecte i el dret a les diferències, a l'autonomia a diversos nivells, a la cultura pròpia, una unió concertada i sense imperis.

Aquesta realitat, la nova Europa, és la que intentem explicar i analitzar en el dCIDOB que teniu a les vostres mans. El nostre objectiu no és oferir judicis ni mostrar posicionament ideològics, ans al contrari, volem donar elements que ajudin a entendre una realitat que, evidentment, ens afecta a tots i tenim, com a ciutadans europeus, la necessitat de conèixer.

DCIDOB 39. **La nova Europa**

La nova Europa.

LA NOVA EUROPA

La configuració d'Europa s'ha vist modificada en els últims temps a causa de diverses realitats que han superat les previsions: els canvis polítics i econòmics de l'antiga URSS, les transformacions dels països de l'Est i la consolidació de la Comunitat Europea (CE). Aquests fets són de naturalesa diversa, però ens porten a tenir la sensació de viure un moment històric, de ser testimonis de l'inici d'una nova etapa de la història europea que ha enterrat la vella sorgida de la Segona Guerra Mundial. La caiguda del mur de Berlín al novembre de 1989 és el símbol de la desaparició d'una estructura heredada de la Guerra Freda. La desintegració i desmembrament de la URSS i d'alguns països de l'Est contrasta amb la cohesió, principalment econòmica, que estan assolint els dotze Estats membres de la CE especialment després de l'última cimera de Maastricht celebrada els passats 9 i 11 de desembre de 1991.

Quan els canvis dels països de l'Est i la URSS començaven a ser una realitat, van sorgir diferents concepcions del que havia de ser Europa: Gorbaxov parlava del projecte d'una «casa comú» europea, França i Alemanya defensaven la creació d'una «Confederació Europea» i Jacques Delors, president de la Comissió de la CE, va proposar una idea que potser és la més plausible. La teoria de Delors admet, des d'un punt de vista econòmic, la possibilitat inicial d'una Europa de «cercles concèntrics», el centre de la qual seria la CE, envoltada dels Estats integrants de l'EFTA («l'altre Europa rica») i aquests rodejats per l'anomenat triangle de l'Est format per Polònia, Hongria i Txecoslovàquia. Però les dificultats en que es troben tots aquests projectes són com organitzar i compaginar els diferents organismes i institucions de tots aquests Estats en una estructura «comuna». De totes maneres, aquests programes no comptaven amb l'evolució dels esdeveniments soferts a l'antiga URSS a partir del cop d'Estat del passat agost. Davant la situació actual d'incertesa, és difícil definir un projecte clar i estructurat de com ha de ser la nova Europa.

Per altra banda, no podem deixar d'apuntar l'important paper que té assignat l'Estat alemany en el conjunt europeu ja que des de la seva unificació s'ha convertit en un dels seus actors més importants.

La Comunitat Europea

La Comunitat Europea ha sortit reforçada de la cimera de Maastricht on s'ha

consolidat principalment el projecte d'unió econòmica i monetària. En aquest sentit, s'estableix una moneda única (l'ECU) i un Banc Central Europeu al qual s'accedirà un cop assolides les diferents fases de convergència econòmica. Podríem dir que la vessant econòmica ha estat el resultat més clar d'aquesta cimera i contrasta amb els pocs avenços aconseguits en el programa d'unió política degut a certes reticències dels governs dels Estats membres a cedir competències a una institució europea comuna.

A Maastricht es va acordar que la Unió Europea Occidental (UEO) seria el pilar europeu de l'OTAN gràcies a la flexibilització de les postures franco-alemanyes (a favor de mantenir una certa independència europea en matèria de defensa) i la britànica (contrària a desprendre's de l'OTAN). S'institueix, així, la complementarietat entre la UEO i l'OTAN.

La Unió Europea (futura denominació de l'actual CE) estableix noves competències en l'àmbit de la política exterior i de defensa que es trobaran molt condicionades per les característiques del procés de presa de decisions: només el Consell de Ministres per unanimitat pot prendre decisions sobre els temes a tractar.

Per tant, ens trobem amb una CE més o menys consolidada, tot i que queden molts temes a resoldre sobre el seu funcionament intern i les seves competències, que influirà de manera decisiva en l'actual configuració europea, tant en el pla econòmic com en el polític i militar. A més, la Comunitat es troba davant el repte d'una ampliació

del nombre dels seus Estats membres i de convertir-se en una potència econòmica mundial que funcioni com a motor d'aquesta nova Europa i busqui ser un actor important en el concert internacional.

L'EFTA

L'Associació Europea de Lliure Canvi (AELC o EFTA) és l'altra institució econòmica que veu modificada la seva estructura. Creada l'any 1959 com a rèplica britànica a la CEE estava formada per diversos països d'Europa occidental. El seu objectiu era la supressió progressiva d'aranzels i la cooperació econòmica, completant així l'espai econòmic europeu (no es tenien en compte els altres països europeus integrants del Pacte de Varsòvia).

Des de l'ingrés de Gran Bretanya, Dinamarca i després Portugal a la CE, atrets pel seu potencial econòmic i les seves possibilitats, l'EFTA ha anat veient reduït el seu nombre d'integrants.

Aquesta Associació mai ha estat un organisme polític ni compta amb cap institució supranacional de coordinació dels Estats que la componen. El seu futur sembla ser la integració progressiva dels seus membres en les estructures comunitàries o la potenciació del seu factor de complementarietat econòmica. L'EFTA per la seva dependència intrínseca amb la CE, des del punt de vista comercial i econòmic, ha deixat de ser una potència i s'ha convertit en l'avantsala de la Comunitat. Aquest procés de desintegració pot veure's també accelerat pel decantament dels països de l'Est cap a la CE. En conseqüència, està destinada a perdre pes dins el marc europeu.

Països de l'Est i la ex-URSS

Una altra sèrie de canvis s'estan produint en els països abans integrants del desaparegut Pacte de Varsòvia i, sobretot, en la zona dels Balcans. El triangle format per Polònia, Hongria i Txecoslo-

vàquia, localitzat al centre d'Europa, és potser la zona més pròpera a l'Europa Comunitària. Aquests països són socialment més estables i han tingut una certa actitud dissident sota la influència del poder comunista soviètic. Per altra banda, gaudeixen d'una economia més sanejada que la de la resta de països de l'Est europeu, estan portant a terme reformes econòmiques rellevants (cas d'Hongria) i reben força inversió estrangera, sobretot alemanya. Per tant, aquests tres països són els candidats més immediats a una pròpera (segurament a mig o llarg termini) ampliació de la CE.

Contràriament, els països dels Balcans es troben en una situació conflic-

tiva i insegura. Alguns Estats com Romania segueixen governats per coalicions o partits ex-comunistes. Iugoslàvia, que pateix una guerra entre les repúbliques de Sèrbia i Croàcia, només existeix formalment com a entitat jurídica i ha generat nous Estats europeus: Croàcia, Eslovènia (ja reconeguts per la CE), Sèrbia i potser Bòsnia-Hercegovina i Macedònia. Amb Bulgària i Albània, tots presenten problemes de desenvolupament econòmic amb una indústria obsoleta i un sector agrícola força important. D'aquesta manera, és difícil que aquests Estats s'integrin a mig termini a la CE. Malgrat tot, no es descarta una situació intermitja en el marc de la política de cooperació europea.

La URSS ha viscut una desintegració accelerada marcada per la preponderància, a nivell polític i econòmic, de la Federació Russa. L'exemple més clar el trobem en la independència dels països Bàltics (Letònia, Estònia i Lituània) que ja han estat reconeguts internacionalment per l'ONU i per la Conferència de Seguretat i Cooperació Europea (CSCE) i són candidats a integrar-se a la CE.

Així doncs, veiem com l'actual evolució política, social i econòmica dels països de l'Est i l'antiga Unió Soviètica està modificant la configuració del vell continent europeu.

DCIDOB 39. **La nova Europa**

Cronologia.

CRONOLOGIA

EVOLUCIÓ D'EUROPA DES DE LA SEGONA GUERRA MUNDIAL

1945.- Conferència de Jalta (1-11 febrer) entre Churchill, Roosevelt i Stalin. Després de la cessió dels territoris polonesos orientals a la URSS (l'anomenada «línia Curzon» acordada a la **Conferència de Teheran**, 28 novembre-1 desembre 1943), es decideix donar a Polònia, com a compensació, els territoris alemanys fins als rius Oder i Neisse.

A partir de Jalta es deterioren les relacions entre els aliats i es comencen a dibuixar els elements que portaran al que després se'n dirà la guerra freda.

La capitulació d'Alemanya (9 maig) és seguida per l'ocupació de les forces aliades i la divisió en zones d'ocupació sota el control del Consell Aliat (juny). Igualment es fa amb Àustria.

La Conferència de San Francisco (26 juny) que funda l'Organització de les Nacions Unides (ONU).

La Conferència de Postdam (17 juliol-2 agost) configura un nou ordre internacional en l'aspecte territorial, econòmic i ideològic del món. Sorgeixen notables diferències entre Anglaterra, Estats Units i la URSS.

Acords de París: creació de la Unió Europea Occidental (UEO).

1946.- Tractats de pau de París (febrer) amb Itàlia (reparacions de guerra, pèrdua de les colònies i de Trieste), Finlàndia, que perd Carèlia, Bulgària i Romania (pèrdua de Besaràvia i Bukovina que passen a la URSS).

Inici de la guerra freda amb la sovietització de les democràcies populars de l'Est d'Europa i «la Doctrina Truman», que és una filosofia de contenció dissuasió nuclear, intervencionisme al Tercer Món en els conflictes susceptibles d'amenaça comunista i economia del «free market».

«Pla Marshall», programa de reconstrucció d'Europa, «European Recovery Program (ERP).»

Creació a Alemanya de la doble **zona anglo-americana**.

Fundació de la **Kominform**: oficina d'informació per a coordinar les activitats dels partits comunistes sota el control soviètic.

L'Europa de les nacions (1919)

1948.- Els aliats occidentals afavoreixen la formació d'un govern a Alemanya Occidental. Reforma monetària en les seves zones.

Pacte de Brussel·les, per a l'assistència militar mútua entre Benelux, Gran Bretanya i França.

Fundació de l'**Organització Europea de Cooperació Econòmica (OECE)** amb la distribució dels fons del «Pla Marshall».

Cop de Praga: establiment d'un govern comunista a Txecoslovàquia.

Crisi de Berlín: bloqueig de les comunicacions per terra. Ruptura de la URSS amb Iugoslàvia.

1949.- Tractat de Washington pel qual es crea l' **OTAN**.

Creació de la República Federal d'Alemanya (RFA) i paral·lelament de la República Democràtica d'Alemanya (RDA).

Constitució del **Consell d'Europa** amb seu a Estrasburg (5 maig).

Fundació del **Consell de Mútua Ajuda Econòmica (COMECON)** del bloc comunista.

1950.- Els Estats Units, França i Anglaterra reconeixen el dret de la RFA a representar a tota Alemanya i autoritzen el seu rearmament.

Declaració Schuman (9 maig) sobre la creació del mercat comú del carbó i de l'acer entre França, RFA, Itàlia i el Benelux.

1951.- Pla Pleven que preveu l'organització d'un exèrcit d'Europa occidental amb la participació de tropes alemanyes.

Tractat de París (18 abril) que crea la **Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer (CECA)**.

1952.- Tractat per a la Comunitat Europea de Defensa (CED), amb la participació de la RFA que no serà ratificat, per la negativa de l'Assemblea francesa el 1954. Fracassen també els intents d'integració política europea.

1954.- Tractat de París: modificació del Tractat de la UEO signat a Brussel·les.

La RFA ingressa a l'OTAN i la UEO.

1955.- Tractat de pau entre Àustria i els aliats: fi de l'ocupació de les quatre potències.

Creació del **Pacte de Varsòvia**.

1956.- La RDA entra en el Pacte de Varsòvia.

Intervenció soviètica a Hongria.

Crisi del canal de Suez.

1957.- Tractats de Roma (25 març): constitució de la CEE i l'EURATOM.

1958.- Obertura del Parlament Europeu a Estrasburg.

1959-60.- Creació de l'EFTA.

Descolonització de nombrosos països africans.

1961.- Albània trenca les relacions amb la URSS.

Construcció del mur de Berlín.

1962.- Conferència de Ginebra sobre el desarmament.

Crisi dels míssils a Cuba, que reporta una fase de distensió entre les superpotències.

1966.- França abandona el comitè militar de l'OTAN.

1967.- Cop d'Estat dels coronels a Grècia.

1968.- Unió duanera entre els països membres de la CE (1 juny).

Tractat de no proliferació nuclear (Estats Units, URSS i Gran Bretanya).

Les tropes del pacte de Varsòvia entren a Txecoslovàquia i acaben amb la «primavera» de Praga.

1969.- El Pacte de Varsòvia proposa una Conferència sobre la Seguretat a Europa.

Conferència dels Caps d'Estat o de Govern de la Comunitat Europea a l'Haia (1-2 desembre), amb noves perspectives d'integració econòmica i monetària.

1970-71.- Pla Werner: etapes per a la unió econòmica i monetària de la CE. Però la suspensió de la convertibilitat del dòlar en or (15 agost 1971) va frenar la integració econòmica.

1972.- Acord de Basilea: amb adopció de la CE d'un sistema de flotació de les monedes comunitàries basat en un marge de fluctuació del 2.25%.

1973.- Crisi del petroli.

Adhesió de Dinamarca, Irlanda i Regne Unit a la CE.

1975.- Acta Final de la CSCE a Hèlsinki.

L'Europa dels blocs (1945-1989)

1979.- El sistema monetari europeu (SME) es posa en marxa (13 març).

Primeres eleccions al Parlament Europeu per sufragi universal directe (juny).

1980.- Inici de la CSCE a Madrid.

1981.- Grècia entra a la CE. La CE adopta definitivament l'ecu com unitat monetària.

1982.- Groelàndia surt de la Comunitat Europea degut a un referèndum. Hi ha un acord entre Dinamarca i la Comunitat Europea perquè es faci efectiva aquesta sortida a partir del 1985.

1985.- El Pla Delors: proposa un espai sense fronteres per al 1992.

Gorbatxov comença la «perestroika».

Canvi en les relacions Est-Oest.

1986.- Última ampliació de la CE amb l'entrada d'Espanya i Portugal.

1987.- Entrada en vigor de l'Acta Única Europea (1 juliol). Referèndum a Polònia sobre reformes econòmiques i polítiques. Tractat sobre eliminació dels euromíssils de curt abast.

1988.- El Consell Europeu de Brussel·les adopta «el Pla Delors» (febrer). Acord de reconeixement mutu entre el COMECON i la CE.

S'inicien les reformes a Hongria, després d'importants manifestacions a Budapest, on finalment cau el govern de Janos Kadar. Vagues a Polònia.

1989.- Finlàndia s'adhereix al Con-

sell d'Europa (5 maig). I Hongria, Polònia, URSS i Iugoslàvia són invitats com observadors al Consell.

Cau el mur de Berlín.

Ajuda comunitària als països de l'Est en vies de democratització a través del BERD.

1990.- Replanteig i crisi de les aliances militars (OTAN, Pacte de Varsòvia, UEO).

Unificació alemanya. Signatura entre Alemanya i Polònia de la permanència de les fronteres actuals.

Reformes democràtiques en els països de l'Est.

Les repúbliques bàltiques declaren la seva independència de la URSS.

Continuen les negociacions sobre el desarmament: CFE i START.

La crisi del Golf Pèrsic.

1991.- Problemes per al Tractat EFTA-CE davant de la interpel·lació del Tribunal de Justícia de la Comunitat Europea.

Dissolució del Pacte de Varsòvia.

Hongria, Txecoslovàquia i Polònia entren al Consell d'Europa, que està així integrat per 26 Estats.

Dimissió de Gorbatxov. Formació de la Comunitats d'Estats Independents (CEI).

La crisi de Iugoslàvia continua.

A Maastrich la Comunitat Europea avança en la seva unió.

DCIDOB 39. **La nova Europa**

La Comunitat Europea.

LA COMUNITAT EUROPEA

Des de l'adhesió d'Espanya i Portugal a la Comunitat Europea el 1986, aquesta té dotze Estats membres que, després de la reunificació alemanya de l'octubre de 1990, compta amb 342 milions de ciutadans. Sis van ser els països fundadors: Bèlgica, Alemanya, França, Itàlia, Luxemburg i els Països Baixos, als quals es van afegir Dinamarca, Irlanda i el Regne Unit l'any 1973 i Grècia l'any 1981.

L'origen de la Comunitat es troba en el Tractat de París, signat el 18 d'abril de 1951, que creà, l'any 1952, la Comunitat Europea del Carbó i l'Acer (CECA). Després, el 25 de març de 1957, amb els dos Tractats de Roma sobre la Comunitat Econòmica Europea (CEE) i la Comunitat Europea de l'Energia Atòmica (CEEa o Euratom), els Estats membres van decidir aprofundir i estendre al conjunt de les seves economies una experiència que s'havia demostrat molt beneficiosa. L'Acta Unica Europea, signada el febrer de 1986, reforma i completa els esmentats tractats. A més, expressa amb precisió una sèrie d'objectius de la Comunitat: el perfeccionament del mercat interior europeu amb la realització, a finals del 1992, d'un gran espai sense fronteres; el reforçament de la cohesió econòmica i social, la política social, la investigació i desenvolupament tecnològic, la millora del medi ambient, i els passos cap a la unió econòmica i monetària. Aquesta Acta inclou també algunes disposicions per intensificar l'eficàcia i el caràcter democràtic del funcionament de la Comunitat i un annex consagra la cooperació dels Estats membres en matèria de política exterior.

Les Principals Institucions i les seves característiques

En ser administrades les Comunitats Europees per institucions comunes, cada vegada es parla més de la Comunitat Europea. Dintre de la Comunitat, el procés de decisió compta especialment amb la participació de la Comissió del

Parlament Europeu, que elabora propostes i aplica les mesures decidides pel Parlament europeu, el qual es pronuncia sobre aquestes propostes, i pel Consell de Ministres que pren la decisió final. El Tribunal de Justícia i el Tribunal de Primera Instància garanteixen l'acompliment del Dret comunitari i el Tribunal de Comptes porta el control de la gestió financera de la Comunitat. Finalment el Comitè Econòmic i Social i el Comitè consultiu CECA exerceixen competències de caràcter consultiu.

EL CONSELL DE MINISTRES

Funció: Es el principal cos decisor de la Comunitat.

Composició: El Govern de cada país té un lloc en el Consell. Normalment, el representant del país és el Ministre d'Afers Exteriors, però se celebren Consells sobre totes les activitats, als quals assisteixen els ministres dels assumptes que es tractin (Treball, Economia, Agricultura, etc.). Cada sis mesos, seguint un torn establert, els diversos Estats exerceixen, a través del ministre, la presidència. Dues o tres vegades a l'any es reuneixen els Caps de Govern en el Consell Europeu (o Cimeira) per a tractar les qüestions més amples de política general.

Preses de decisions: Per algunes decisions, particularment importants, es necessita l'acord unànim del Consell, però, en principi, la majoria de les decisions es prenen per majoria qualificada. Cada país compta amb un nombre

de vots segons la seva població: Alemanya, França, Itàlia i el Regne Unit disposen de 10 vots cada un. Espanya en té 8, Bèlgica, Grècia, els Països Baixos i Portugal 5, Dinamarca i Irlanda 3, Luxemburg 2.

LA COMISSIÓ

Funcions: La Comissió és el «guardià» dels Tractats que han format la Comunitat Europea i és responsable del seu desenvolupament. Per tant la Comissió:

- a) proposa la política comunitària,
- b) és responsable de la seva execució en el marc del Tractat de Roma.

Composició: La Comissió compta actualment amb 17 membres elegits per quatre anys, mitjançant acord mutu entre els governs dels Estats membres: 2 alemanys, francesos, italians, britànics i espanyols, i 1 membre per cada un dels altres 7 Estats.

Els Comissaris estan obligats a servir els interessos de la Comunitat i no pas els del propi país d'origen.

Funcionament: Cada Comissari s'encarrega d'un departament de la política comunitària (transport, medi ambient, educació...). Entre els departaments de cada Comissari i les parts interessades es mantenen discussions regulars. Com a resultat, els Comissaris formulen propostes amb l'objectiu de millorar la qualitat de vida dels ciutadans comunitaris.

PARLAMENT EUROPEU

Funcions:

- a) Aconsella al Consell de Ministres sobre les propostes de la Comissió.
- b) Juntament amb el Consell de Ministres, determina el Pressupost de la Comunitat.
- c) Exerceix un control polític sobre el Consell i la Comissió.

Composició: El Parlament és elegit per sufragi universal des del juny de 1979. Actualment té 518 diputats elegits cada cinc anys: 81 diputats vénen

de cada un dels 4 Estats més poblats (Alemanya, França, Itàlia i Regne Unit), 60 d'Espanya, 25 dels Països Baixos, 24 de Bèlgica, Grècia i Portugal, 16 de Dinamarca, 15 d'Irlanda i 6 de Luxemburg. Després de la reunificació alemanya, 18 observadors dels nous Länder (Estats Federats) orientals participen en els treballs. Els diputats seuen en l'hemicicle per grups polítics, i no pas per grups nacionals.

Funcionament: El Parlament es reuneix, per terme mig, una setmana al mes a Estrasburg, però tant les seves comissions, que preparen les sessions plenàries, com els grups polítics, solen reunir-se a Brusel·les la majoria de vegades. Les decisions del Parlament influeixen en el Consell però no són vinculants. Tenen dret a interrogar els membres de la Comissió i del Consell i, per tant, poden controlar el treball d'ambdues institucions.

EL TRIBUNAL DE JUSTICIA

Funció: Resol els litigis legals referents a les lleis comunitàries.

Composició: El Tribunal, que té la seu a Luxemburg, està format per 13 jutges, un de cada país membre i un més rotatiu. Cada jutge és nomenat per un període de 6 anys.

Funcionament: Les Institucions comunitàries, els governs dels Estats membres, les empreses i els ciutadans individuals de la Comunitat poden demanar al Tribunal de Justícia que dicti sentència en afers que pertanyen al Dret Comunitari.

La instauració del mercat comú és al centre de la unificació econòmica. Els Estats membres s'han agrupat en un mercat comú per tal de crear una zona econòmica europea unitària que no sigui tallada ni per barreres duaneres ni per barreres comercials. Els pilars del mercat comú són aquelles llibertats, definides com fonamentals, del mercat comú: la lliure circulació de béns, de persones i de capitals i la lliure prestació de serveis.

Entorn del mercat comú com a nucli de la unificació econòmica s'ha forjat la política comuna de la CE. Es tracta de la política agrària, la política de la competència, la política dels transports i la política comercial. L'observança i la realització de la política comuna depèn solament de la Comunitat i de les seves institucions. En aquests àmbits polítics, els Estats membres han renunciat a la seva sobirania en benefici de la CE i li han atorgat poders que li permetin formular i imposar la seva política.

Breu cronologia de la Comunitat i de les seves relacions amb Espanya.

1950.- La declaració de Schuman proposa la unió del carbó i de l'acer entre França i Alemanya, és una organització oberta a totes les nacions.

1951.- La República Federal d'Alemanya, Bèlgica, França, Itàlia, Luxemburg i els Països Baixos accepten el Pla Schuman i subscriuen el tractat de la Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer (CECA).

1956.- Comencen les negociacions per establir la Comunitat Econòmica Europea (CEE) encaminada a una unió econòmica general.

1957.- Els Sis signen el Tractat de Roma fundant així la CEE i l'Euratom (La Comunitat Europea de l'Energia Atòmica). Les barreres duaneres per al comerç entre els Sis comencen a eliminar-se el 1959.

1962.- Primeres gestions del govern espanyol per aconseguir una «associació susceptible d'arribar un dia a la integració total».

Es presenta l'informe Marjolin, en el qual la unió monetària es defineix com la tercera etapa de la unificació.

1967.- Els Sis signen un Tractat, pel qual les tres comunitats existents es converteixen en una sola Comunitat Europea.

1968.- Entra en vigor la Unió Duànara completa dels Sis.

1969.- Els Caps d'Estat de la CE es comprometen a la Haia a realitzar la unió econòmica i monetària.

1970.- Signatura de l'acord comercial Espanya-CE. Aquest acord no cobreix el sector del carbó i acer i atorga preferències mútues aranzelàries als productes d'ambdues parts.

1973.- El primer de gener es produeix la primera ampliació de la Comunitat amb l'entrada de Dinamarca, Irlanda i el Regne Unit. Noruega, amb un referèndum molt ajustat, refusa l'adhesió.

1977.- El 28 de juliol, després de les eleccions legislatives del juny, Espanya presenta, de forma oficial,

la sol·licitud d'adhesió al Consell de Ministres de la Comunitat.

1979.- El 5 de febrer hi ha l'obertura oficial de les negociacions entre Espanya i la CE.

1881.- El primer de gener es fa la segona ampliació de la Comunitat amb l'adhesió de Grècia. L'Ecu és la nova unitat monetària europea.

1983.- Al gener s'aprova la Política Comuna de la Pesca. S'aconsegueix així arribar a l'anomenada Europa blava, després de més de deu anys de converses.

1984.- Les negociacions d'adhesió d'Espanya i Portugal s'intensifiquen. A final d'any només queda per resoldre els grans apartats de l'agricultura, la pesca i els afers socials.

1985.- La nit del 29 de març s'acaben les negociacions i el 12 de juny, Portugal i Espanya signen l'acta d'adhesió a la Comunitat Europea. Aquest any entra en vigor la Tercera Convenció de Lomé.

1986.- Amb Espanya i Portugal, el primer de gener, comença la tercera ampliació de la Comunitat Europea. L'Europa dels Dotze és ja una realitat.

1987.- Entra en vigor l'Acta Unica Europea. Aquesta primera reforma dels Tractats de Roma té per objectiu aconseguir la Unió Europea amb dues bases: el mercat únic per 1992 sense barreres interiors per als béns, persones, capitals i serveis, i la «cooperació entre els Estats signataris, en matèria de política exterior».

1989.- Es decideix començar la primera etapa de la unió monetària, prevista en el Consell de Madrid d'aquest any.

1990.- Comença la primera etapa de la unió econòmica i monetària i entra en vigor la liberalització dels moviments de capitals.

1991.- El 9 i 10 de desembre els Dotze adopten a Maastricht el Tractat de la Unió Europea.

DCIDOB 39. **La nova Europa**

La cimera de Maastricht.

LA CIMERA DE MAASTRICHT

La Cimera de Maastricht, celebrada en la ciutat holandesa del mateix nom entre els dies 9 i 11 de desembre del 1991, ha significat un pas fonamental en la consolidació definitiva de la construcció de la nova Europa, en aprovar-se el Tractat de la Unió Europea, a ratificar pels governs dels Dotze durant l'any 1992. Els temes bàsics d'acord foren la Unió Econòmica i Monetària, plasmada en la institució de l'ECU com a moneda única europea, i la defensa, amb la vinculació orgànica de la Unió Europea Occidental (UEO) a la Comunitat.

Altres temes de vital importància foren la política social, la política exterior, la justícia i la política interior, l'augment d'atribucions al Parlament o el fons de cohesió proposat pel govern espanyol per impulsar el desenvolupament dels països més pobres de la Comunitat.

Unió Econòmica i Monetària

Té com a fruit i essència principal l'establiment d'una moneda única i forta, l'ECU, directa competidora del ien i el dòlar, i que farà de la Comunitat Europea un eix econòmic de vital importància en el sistema internacional.

El procés d'establiment de l'ECU passaria per tres fases. La primera s'iniciarà a finals del 1996, quan els ministres d'Economia, per majoria qualificada de dos terços, estableixin quins països reuneixen les condicions de convergència necessàries per passar a la fase següent.

Si no hi ha acord el 1996, els ministres es reuniran de nou el juliol del 1998, i tornaran a decidir per dos terços quins països estan preparats per avançar envers la moneda única. Aleshores, els caps de Govern obriran la tercera fase, sense necessitat de votar o obtenir un consens. L'1 de juliol del 1998 es posarà en marxa, automàticament, el Banc Central Europeu. A partir d'aquell moment, hi ha d'haver un termini de sis mesos per instaurar l'ECU l'1 de gener del 1999.

Els criteris de convergència necessaris perquè un Estat passi a la tercera fase o de moneda única són: tenir un dèficit públic inferior al 3% del PIB, posseir un deute acumulat inferior al 6% del producte anual, la inflació no pot ser superior en 1.5% a la mitjana dels tres països amb una estabilitat de preus més gran, els tipus d'interès no

podran sobrepassar en dos punts a la mitjana dels tres millors. A més a més, es demanarà l'obligatorietat de situar la moneda nacional dins la banda estreta del Sistema Monetari Europeu (SME), que representa una oscil·lació màxima del 2.25% (en lloc del 6% actual d'Espanya).

El Regne Unit, oposat a la Unió Econòmica i Monetària, va aconseguir, amb la clàusula de l'«opting out», la possibilitat de despenjar-se, en exclusiva, del procés unificador.

Defensa i política exterior

Des de punt de vista defensiu, la cimera de Maastricht va decidir la vinculació orgànica de la UEO a la futura Unió Europea. La Unió Europea Occidental serà el component de defensa comunitari i, alhora, l'instrument que reforci el pilar europeu de l'OTAN. S'estableix que Grècia i Dinamarca hi podran entrar a formar part immediatament, mentre que Irlanda, neutral, hi romandrà al marge. La UEO, que traslladarà la seva seu de Londres a Brussel·les, coordinarà reunions amb l'Aliança Atlàntica i disposarà d'una força, encara que el tractat no n'especifica la procedència. Tampoc no es resolen tots els dubtes plantejats sobre les atribucions i funcionalitat d'aquesta organització de defensa exclusivament europea, encara que es deixen les portes obertes a una nova reforma

a realitzar el 1996. L'acord aconseguit és fruit de la flexibilització, d'una banda, de les postures britàniques, reàcties a una augment de poder de la Unió Europea Occidental enfront de l'OTAN, i, de l'altra, del bloc franco-alemany, molt més ambiciós pel que fa a l'autonomia defensiva europea.

La Unió Europea estableix que la política exterior comuna serà una de les seves prioritats. Malgrat aquest desig, la llista de temes sobre els quals la CE tindrà competència és força reduïda: el procés de la Conferència de Seguretat i Cooperació a Europa, els aspectes relacionats amb la no proliferació nuclear i el control de les exportacions d'armament. El sistema de presa de decisions és certament complexe ja que, en una primera etapa, el Consell Europeu determina per unanimitat els temes sobre els quals poden adoptar decisions per majoria.

Justícia i política interior

Tots els aspectes relatius a política interior i justícia, tret del tema dels visats, s'inclouran en un nou mecanisme de cooperació entre governs, el qual analitzarà la política d'immigració, la lluita contra la toxicomania i el frau internacional, la cooperació en matèria penal, civil i duanera i l'Oficina Europea de Policia (Europol). Ni la Comissió ni el Parlament tindran res a dir en aquest mecanisme de consulta.

Pel que fa a l'establiment de visats, el Consell de Ministres comunitari, per majoria qualificada, establirà la llista d'Estats als ciutadans dels quals se'ls demanarà visat. Com a concessió a Estats com Espanya, que tem la imposició de visats als països llatino-americans, s'establirà un període transitori, fins al 1996, en el qual es podrà exercir el dret de veto.

Gran Bretanya bloquejà tota possibilitat d'aprovar una política comuna d'immigració i dret a l'asil.

Un altre dels àmbits recollits pel tractat de la Unió Europea és la ciutadania

europaea. Es garanteix el dret a la lliure circulació i residència a tots els ciutadans comunitaris a qualsevol dels Estats membres. El tractat contempla, així mateix, el dret a ser electors i elegibles en els comicis municipals del lloc de residència en les mateixes condicions que els nacionals. Ara bé, les normes podran establir disposicions derogatòries quan ho justifiquen problemes específics d'un Estat membre. Aquesta clàusula aixopluga casos en els quals la població immigrada sigui molt alta.

Política social

La política social ha estat el gran fracàs, anunciat, de la cimera de Maastricht. El Regne Unit ha impedit la consecució d'un acord en matèria social i de defensa dels treballadors. L'esborrany del tractat preveia que es poguessin aprovar per majoria propostes relatives a les condicions del medi de treball, la igualtat entre dones i homes, el dret a la informació i els programes d'integració per a les persones en situació d'atur. Per unanimitat es plantejava adoptar decisions relatives a la protecció dels treballadors, les condicions de treball de persones de tercers països o la contribució financera per fomentar l'ocupació.

Degut a la posició del gabinet conservador de John Major, la política social no serà més que un simple protocol en què els Dotze, tret del Regne Unit, es comprometen a desenvolupar la Carta Social aprovada el 1989, però mai aplicada. Per tant, la política social es portarà a terme fora del marc legal de la CE. Les directives comunitàries actualment en vigor estan gairebé exclusivament dedicades a la seguretat i higiene en el treball.

Parlament Europeu

Malgrat uns certs avenços, el dèficit democràtic de l'Eurocambra no ha quedat resolt després dels acords de la cimera de Maastricht. La manca de capacitat decisòria continua, malgrat

progressos com la simplificació del procés de discussió en els temes de la competència del Parlament. Per una altra banda, i com a aspecte positiu, l'Eurocambra passa a tenir poder de decisió en divuit capítols, 10 més que fins ara. Aquests són: transport, política econòmica i monetària, política social, investigació i desenvolupament, medi ambient, indústria, salut pública, cultura i cooperació al desenvolupament. A partir del 1994 passaran per la institució parlamentària totes les modificacions dels tractats de la CE, encara que no podrà exercir el dret a veto.

Posició espanyola

El govern socialista espanyol acudeix a la cimera holandesa amb una proposta fonamental per als interessos econòmics espanyols: la creació d'un fons de cohesió que permeti als Estats comunitaris més pobres (la mateixa Espanya, Irlanda, Portugal i Grècia), no quedar despenjats de la resta d'Estats de cara a la Unió Econòmica i Monetària. La proposta espanyola se centra en els següents punts: modificació de la taxa de cofinançament, ja que actualment la CE paga fins al 50% de

determinats projectes destinats a regions el desenvolupament de les quals no arriba al 75% de la mitjana comunitària. L'Executiu espanyol planteja que el finançament comunitari arribi fins més enllà del 80% i pugui ser rebut per Estats, no regions, que no arribin al 90% de la mitjana de desenvolupament. D'aquesta manera València, Astúries, i fins i tot Canàries no en romandrien al marge. La posició espanyola pretén una certa progressivitat en l'obtenció de recursos per part de la Comunitat Europea. El problema principal és que, sense el fons de cohesió, es preveu que de cara al 1993 i per primer cop, el saldo financer espanyol amb la Comunitat sigui negatiu, o el que és el mateix, que Espanya pagarà més que no pas ingressarà.

La cimera de Maastricht aprovà un protocol (de caire jurídic vinculant) de creació d'un fons de cohesió destinat a projectes medioambientals i a la construcció d'infraestructures del transport. Van quedar fora àmbits com les infraestructures sanitàries i d'educació. La quantia del fons, encara no establerta, es determinarà al llarg de l'any 1992, quan es redactin els plans financers comunitaris quinquennals, que hauran de ser aprovats per unanimitat.

DCIDOB 39. **La nova Europa**

Països Comunitaris.

LA NOVA EUROPA - CE

PAÏSOS COMUNITARIS

ALEMANYA

Superfície: 356.945 qm²
Població: 77.600.000 (1990)
Capital: Bonn
PIB: 1.409,7 mil milions de dòlars (1990)
Renda per càpita: 23.000 dòlars (1990)
Tipus d'Estat: República
Partit en el govern: Democristià
Moneda: Marc
Forces armades: 519.000 persones (1990)

COMERÇ

Importacions: 342,6 mil milions de dòlars (1990)
Exportacions: 398,4 mil milions de dòlars (1990)

BELGICA

Superfície: 30.519 qm²
Població: 9.927.612 (1989)
Capital: Brussel·les
PIB: 177,6 mil milions de dòlars (1988)
Renda per càpita: 18.049 dòlars (1988)
Tipus d'Estat: Monarquia parlamentària
Partit en el govern: Coalició democristiana-socialista-nacionalista.
Moneda: Franc belga
Forces armades: 92.000 persones (36.200 reclutes) (1990)

COMERÇ

Importacions: 119,9 mil milions de dòlars (1990)
Exportacions: 118,1 mil milions de dòlars (1990)

DINAMARCA

Superfície: 43.093 qm²
Població: 5.135.409 (1990)
Capital: Copenhague
PIB: 120,7 mil milions de dòlars (1990)
Renda per càpita: 23.482 dòlars (1990)
Tipus d'Estat: Monarquia
Partit en el govern: Coalició conservadora-liberal
Moneda: Corona danesa
Forces armades: 19.400 persones (9.900 reclutes) (1990)

COMERÇ

Importacions: 31,7 mil milions de dòlars (1990)
Exportacions: 34,9 mil milions de dòlars (1990)

ESPANYA

Superfície: 499.542 qm²
Població: 39.321.604 (1990)
Capital: Madrid
PIB: 431,9 mil milions de dòlars (1990)
Renda per càpita: 11.020 dòlars (1990)
Tipus d'Estat: Monarquia parlamentària
Partit en el govern: Socialista
Moneda: Pesseta
Forces Armades: 274.500 (200.900 reclutes) (1989)

COMERÇ

Importacions: 87,7 mil milions de dòlars (1990)
Exportacions: 55,6 mil milions de dòlars (1990)

FRANÇA

Superfície: 543.965 qm²
Població: 56.160.000 (1989)
Capital: París.
PIB: 1.102,6 mil milions de dòlars (1990)
Renda per càpita: 19.650 dòlars (1990)
Tipus d'Estat: República
Partit en el govern: Socialista
Moneda: Franc
Forces armades: 461.250 persones (235.250 reclutes) (1990)

COMERÇ

Importacions: 234,4 mil milions de dòlars (1990)
Exportacions: 216,4 mil milions de dòlars (1990)

GRAN BRETANYA

Superfície: 242.521 qm²
Població: 57.236.200 (1989)
Capital: Londres
PIB: 932,5 mil milions de dòlars (1990)
Renda per càpita: 16.290 dòlars (1990)
Tipus d'Estat: Monarquia Constitucional
Partit en el govern: Conservador
Moneda: Lliura esterlina
Forces armades: 306.000 (1990)

COMERÇ

Importacions: 222,8 mil milions de dòlars (1990)
Exportacions: 185,2 mil milions de dòlars (1990)

GRECIA

Superfície: 131.957 qm²
Població: 10.020.000 (1989)
Capital: Atenes
PIB: 61,29 mil milions de dòlars (1990)
Renda per càpita: 6.099 dòlars (1990)
Tipus d'Estat: República
Partit en el govern: Democristià
Moneda: Dracma
Forces armades: 165.500 persones (126.800 reclutes) (1990)

COMERÇ

Importacions: 17,17 mil milions de dòlars (1990)
Exportacions: 6,3 mil milions de dòlars (1990)

IRLANDA

Superfície: 68.895 qm²
Població: 3.503.000 (1990)
Capital: Dublín
PIB: 39,42 mil milions de dòlars (1990)
Renda per càpita: 10.597 dòlars (1990)
Tipus d'Estat: República
Partit en el govern: Nacionalista`conservador
Moneda: Lliura irlandesa
Forces armades: 13.000 persones (1989)

COMERÇ

Importacions: 20,6 mil milions de dòlars (1990)
Exportacions: 23,7 mil milions de dòlars (1990)

ITALIA

Superfície: 301.277 qm²
Població: 57.576.419 (1989)
Capital: Roma
PIB: 984,8 mil milions de dòlars (1990)
Renda per càpita: 17.250 dòlars (1990)
Tipus d'Estat: República
Partit en el govern: Coalició democristiana-socialista-liberal socialdemòcrata
Moneda: Lira
Forces Armades: 389.600 persones (259.000 reclutes) (1989)

COMERÇ

Importacions: 182,0 mil milions de dòlars
Exportacions: 170,4 mil milions de dòlars

LUXEMBURG

Superfície: 2.586 qm²
Població: 378.400 (1989)
Capital: Luxemburg.
PIB: 8,08 mil milions de dòlars (1990)
Renda per càpita: 21.838 dòlars (1990)
Tipus d'Estat: Monarquia constitucional
Partit en el govern: Coalició democristiana-socialista
Moneda: Franc luxemburgès
Forces armades: Exèrcit de 800 voluntaris.

COMERÇ

Importacions: 6,1 mil milions de dòlars (1989)
Exportacions: 5,4 mil milions de dòlars (1989)

PAÏSOS BAIXOS

Superfície: 33.938 qm²
Població: 14.943.986 (1990)
Capital: L'Haja
PIB: 259,2 mil milions de dòlars (1990)
Renda per càpita: 17.338 dòlars (1990)
Tipus d'Estat: Monarquia constitucional
Partit en el govern: Coalició democristiana-socialista.
Moneda: Flori holandès
Forces armades: 102.600 persones (45.900 reclutes) (1990)

COMERÇ

Importacions: 104,1 mil milions de dòlars (1989)
Exportacions: 107,5 mil milions de dòlars (1989)

PORTUGAL

Superfície: 91.949 qm²
Població: 10.286.000 (1990)
Capital: Lisboa
PIB: 52,15 mil milions de dòlars (1990)
Renda per càpita: 5.073 dòlars (1990)
Tipus d'Estat: República
Partit en el govern: Socialdemòcrata
Moneda: Escut
Forces armades: 68.000 persones (43.100 reclutes) (1989)

COMERÇ

Importacions: 24,9 mil milions de dòlars (1990)
Exportacions: 16,3 mil milions de dòlars (1990)

DCIDOB 39. **La nova Europa**

Cronologia internacional.

CRONOLOGIA INTERNACIONAL

OCTUBRE

1.- El comandant en cap de l'exèrcit d' Haití, Raul Cedras, assumeix el poder després del cop militar que ha derrocat el president Aristide. Aquest, obligat a sortir del país, arribat a Caracas, demana una intervenció internacional.

Les repúbliques soviètiques, excepte les tres bàltiques, donen llum verda al projecte de creació d'una comunitat econòmica, que estableixi la llibertat de moviment de béns entre les repúbliques i disposi els augments d'impostos, sense dependre d'una autoritat central.

3.- La OEA (Organització d'Estats Americans) decideix l'aïllament polític, diplomàtic i econòmic d'Haití per forçar el retorn al poder del president constitucional, J.B. Aristide. A la vegada envia una missió urgent per negociar el retorn de la democràcia.

La cerimònia oficial del primer aniversari de la unificació d'Alemanya, celebrada a Hamburg, va acompanyada per alguns atacs contra estrangers i diverses accions racistes.

4.- El president dels EEUU. ordena congelar tots els béns del govern d'Haití a Nord-amèrica a causa del cop militar.

5.- El president croata F. Tudjman ordena la mobilització general i crida al poble a defensar la pàtria «davant els imperialistes serbis i la resta de l'exèrcit comunista, que han passat a l'ofensiva contra Croàcia, tot violant els acords internacionals de pau».

Centenars de soldats iraquians, guerrillers kurds i civils han resultat morts o ferits aquests dies en els enfrontaments més violents que s'han tingut des que l'exèrcit va acabar amb l'aixecament kurd després de la derrota de Kuwait. Això està provocant un nou èxode d'unes 100.000 persones cap a la frontera amb Iran.

7.- Els colpistes haitians imposen al Parlament la designació del jutge J. Nerette com a president provisional, en substitució de J. B. Aristide.

8.- El Govern japonès concedeix una ajuda d'emergència de 2.500 milions de \$ a la URSS, repartits entre ajuda humanitària (aliments i medicines) i assistència tècnica i comercial.

A la regió oriental del Kurdistan, després de 4 dies de combats, els líders del Front kurd i representants del Mi-

nisteri de defensa iraquiana firmen l'alto-el-foc.

9.- El Govern provisional de Togo demana ajuda militar exterior per evitar un cop d'Estat, després dels tres intents de la setmana anterior, i poder fer la transició a una democràcia real i total. El primer ministre, J. Kokou Koffigoh prohibeix les manifestacions i demana calma a la població.

Mèxic i Veneçuela suspelen les exportacions de petroli a Haití com aplicació de l'embargament comercial decretat per la OEA. El Govern francès també anuncia sancions.

11.- El bloc serbi de la presidència iugoslava rebutja l'alto-el-foc acordat a L'Haia pels presidents de Croàcia i Sèrbia i el ministre federal de Defensa i s'oposa a l'evacuació de l'Exèrcit del territori croat.

El Consell d'Estat de la URSS dissol la KGB i crea tres serveis per a les missions de contraespionatge i defensa de les fronteres.

El president cubà, Fidel Castro, reconeix davant el IV Congrés del PC cubà la greu situació de l'economia del país i la solitud de la revolució.

L'exèrcit turc bombardeja les posicions dels kurds al Nord de l'Irak i fa servir bombes de napalm contra cinc ciutats kurdes.

J. Nerette, instal·lat pels militars colpistes com a president d'Haití, nomena J.J. Honorate de primer ministre, parlant de la possibilitat del retorn d'Aristide sota certes condicions. Mentrestant uns 50.000 haitians es manifesten a Nova York pel retorn del president Aristide en el moment que l'Assemblea General de l'ONU adopta per unanimitat i consens una resolució sobre la crisi de la democràcia i els drets humans a Haití.

13.- A Bulgària tenen lloc les segones eleccions parlamentàries de després del derrocament del comunisme a finals del 1989. La Unió de Forces Democràtiques obté el 36,57 % dels vots davant del Partit Socialista (antic partit comunista) amb el 33,33% de vots.

J. Baker, secretari d'Estat nord-americà, inicia la seva vuitena gira per l'Orient mig en vistes de la convocatòria de la Conferència de pau.

El IV Congrés del PC cubà aprova la reforma del sistema d'eleccions, pro-

posant que l'elecció dels 510 diputats de l'Assemblea Nacional del Poder Popular es faci per vot directe i secret. Es recomana també que siguin ampliats els drets dels diputats i que s'elimini la burocràcia que impedeix un treball eficaç.

14.- Aung San Suu Kyi de Myanmar, antiga Birmània, líder de l'oposició a la Junta Nacional militar, ha estat guardonada amb el premi Nobel de la Pau de 1991, per la seva contribució no violenta a la defensa de la democràcia i els drets humans i per haver-se convertit en un important símbol en la lluita contra l'opressió.

15.- El Parlament de Bòsnia-Hercegovina declara la independència d'aquesta república iugoslava, amb els vots dels diputats musulmans que representen el 43% de la població, els croats que són el 17 % i l'antic partit comunista en l'oposició. Van marxar abans de la votació els diputats del partit serbi, que representen el 31% de la població.

16.- H. Khol i F. Mitterrand en una carta conjunta enviada als seus socis comunitaris proposen transformar l'actual UEO en l'exèrcit de la CE.

17.- L'OTAN adopta la decisió més important de la seva història en matèria de desarmament nuclear en decidir la retirada del 80% de les armes nuclears a Europa. En dos anys desapareixeran del territori europeu totes les armes tàctiques o subestratègiques.

El primer ministre algerià, Sid. A. Ghazali, se suma a una manifestació de dones algerianes per a demanar l'abolició de l'article 54 de la llei electoral, que atorga al marit el dret de votar per la seva esposa.

18.- J. Baker i B. Pankin anuncien a Jerusalem, que els seus respectius presidents, G. Bush i M. Gorbaxov presidiran l'obertura de la conferència de pau sobre l'Orient mig el dia 30 d'octubre a Madrid. En la conferència participaran Israel, Síria, El Líban, i una delegació jordano-palestina, a més de la URSS, EE.UU. i la CE. També enviaran observadors Egipte, l'ONU., els països del Golf Pèrsic i el Marroc.

Israel i la URSS signen un acord de restabliment de les relacions diplomàtiques, trencades per Moscou a causa de la guerra de 1967.

Els líders de 8 repúbliques soviètiques

(Rússia, Bielorrússia, Uzbekistan, Kazakhstan,, Kirguizistan, Tadjikistan, Armènia i Turkmènia) signen amb el President Gorbatxov el tractat econòmic que posa les bases d'un nou Estat.

20.- Les eleccions a Turquia suposen un pas endavant en la consolidació de la democràcia. Per primera vegada els partits han presentat programes electorals. El Partit de la Via Justa de l'antic primer ministre Demirel obté el 27,3% dels vots, seguit pel partit del govern actual, La Mare Pàtria (23,9%) i el Partit socialdemòcrata popular (20,3%).

21.- J. Turner, nord-americà segregat per extremistes islàmics fa cinc anys, és alliberat a Beirut. L'exèrcit del Sud del Líban, finançat per Israel, bombardeja algunes poblacions al nord de la franja de seguretat, com a represàlia per la mort de 3 soldats israelians en un atac del dia anterior. Israel, al mateix temps, allibera 15 presoners xiïtes.

22.- Les quatre faccions cambodjanes en conflicte: el govern de Phnom Penh, els partidaris del príncep Sihanuk, el Front Nacional d'Alliberament del Poble Khmer (FLNPK) i els khmers Rojos, acorden a París posar fi a la guerra civil que dura tretze anys. El país queda sota la protecció de l'ONU per un període transitori de 18 mesos fins a la celebració d'eleccions a la primavera de 1993.

24.- Turquia ataca de nou amb l'aviació els kurds del Nord de l'Irak per a destruir les bases del Partit dels Treballadors kurds (PKK). França i Bèlgica retiren les seves tropes estacionades al Zaire des dels violents esdeveniments del setembre, perquè no s'ha donat cap evolució política.

26.- L'últim contingent de l'Exèrcit iugoslau, estacionat a Eslovènia, abandona aquest territori després de la proclamació de la seva independència.

27.- Les primeres eleccions legislatives totalment lliures de Polònia tenen uns resultats molt repartits entre 29 partits polítics, cosa que dificultarà molt la creació d'un govern estable. El partit més votat, la Unió Democràtica de T. Mazowiecki, obté només el 13% dels vots.

Les eleccions de Colòmbia han estat marcades per una gran abstenció (gairé el 70%) i per la fi del bipartidisme. Encara que el Partit Liberal s'assegura el triomf amb 54 escons en el Senat (102) i 80 en la Càmera (161), en el Nou Congrés estaran representades noves

organitzacions: Nova Força Democràtica, Aliança Democràtica M-19, etc..

30.- En l'obertura oficial de la Conferència de Pau de Madrid, G. Bush fa una crida als participants a negociar una pau real que necessita compromisos territorials. Gorbatxov demana el respecte del drets del poble palestí.

31.- El primer ministre d'Israel, I. Shamir, en la seva intervenció en el marc de la Conferència de Pau sobre l'Orient Mig, afirma que les converses no s'han de centrar en el tema territorial només i que està disposat a negociar fins arribar a acords. I la delegació palestina comunica que acceptaria una etapa de transició fins a un Estat propi.

Per primera vegada, des de 1972, a Zàmbia es fan eleccions multipartidistes, en les quals el Moviment per la Democràcia i el Multipartidisme, dirigit pel sindicalista F. Xiluba guanya al Partit Unificat de la Independència Nacional del fins ara president K. Kaunda. A Libèria, el Front Patriòtic de X. Taylor accepta deixar el control militar del país a les forces de l'ECOMOG (depenents de la Comunitat Econòmica de l'Àfrica occidental), per supervisar el desarmament de les faccions bel·ligerants.

NOVEMBRE

1.- J. Baker clausura la primera part de la Conferència de Pau sobre l'Orient Mig. Hi ha tensió pel fet que els països participants no es posen d'acord en el lloc de trobada per les futures converses bilaterals.

3.- En una declaració conjunta de les delegacions israeliana i jordano-palestina a Madrid, es reconeix per part d'Israel que els palestins són interlocutors vàlids en la mesa de negociacions.

4.- Acaba a Madrid la primera ronda de les negociacions en el marc de la Conferència de Pau sobre l'Orient Mig. Tres milions de treballadors segueixen la vaga convocada pels sindicats sud-africans (COSATU) contra les mesures unilaterals de reestructuració econòmica. Les violències que es produeixen causen la mort d'unes 30 persones. El Consell Constitucional d'Algèria declara invàlida l'autorització de votar un cònjuge per l'altre amb la simple presentació del llibre de família que permetia la llei electoral vigent fins al moment.

5.- Xina i Vietnam normalitzen les seves relacions després de tretze anys d'hostilitats i emprenen programes de cooperació industrial i comercial, però no es plantegen la recuperació de

l'aliança ideològica i militar.

El Banc Mundial concedeix a la URSS assistència tècnica per valor de 30 milions de dòlars per a la transició a l'economia de mercat.

El Parlament japonès aprova el nomenament de Miagawa com primer ministre després de la dimissió de Kaifu. Es el retorn al poder del sector més important del Partit Liberal Democràtic (PLD), desplaçat el 1989 per implicacions en escàndols financers.

Ha estat apagat l'últim pou de petroli dels 732 incendiats a Kuwait, el passat febrer, des de la retirada de l'exèrcit iraquí.

6.- Ucraïna i Moldàvia s'adhereixen a la comunitat econòmica soviètica juntament amb les altres 8 repúbliques. Inundacions incontrolades provocades pel pas del cicló Telma causen més de tres mil morts a Filipines.

7.- El president del Perú, A. Fujimori, nomena el tercer govern en quinze mesos de mandat.

8.- La CE suspèn l'acord de cooperació amb Iugoslàvia que ofería avantatges en els intercanvis comercials. El Parlament búlgar aprova el nou govern del país, que, per primera vegada des del 1944, no té cap membre comunista i està format per la Unió de Forces Democràtiques (UFD) amb el recolzament de la minoria turca del Moviment pels Drets i Llibertats (MDL).

9.- Comença la repatriació forçada de vietnamites refugiats a Hong-Kong que pot arribar a unes 60.000 persones, després de l'acord entre Londres i Hanoi.

L'atemptat contra la tomba de Carlos Fonseca, fundador del Front Sandinista, desencadena una onada de violència a Nicaragua. Es cala foc a l'Ajuntament de Managua i hi ha saqueigs i destrosses en el Ministeri d' Afers Exteriors i en les emissores de ràdio. La Presidenta, V. Chamorro, fa intervenir l'exèrcit.

11.- El Parlament de la Federació Russa es nega a ratificar el decret del president B. Eltsin, per posar en estat d'excepció la República autònoma de Txexènia i Ingúixia, i insta al President a fer servir els mitjans polítics per a resoldre el conflicte.

12.- El president argentí, C. Menem, anuncia la privatització per decret de totes les empreses públiques argentines abans d'acabar el 1992.

14.- La guerrilla del Salvador anuncia una treva unilateral durant les converses amb representants del Govern a la capital de Mèxic.

17.- El Govern croat reconeix la seva derrota a Vukovar.

19.- M. Gorbaciov nomena altra vegada a E. Shevernadze com a ministre d' Afers Exteriors de la URSS.

22.- També el Govern del Salvador suspèn els atacs contra la guerrilla del FMLN com a resposta a l'anterior treva unilateral de la guerrilla.

24.- L'exèrcit federal iugoslau encercla la ciutat croata d'Osijek, deixant de complir el catorzè alto-el-foc.

En les eleccions generals belgues, celebrades aquest dia, es dona una reculada dels partits tradicionals, socialistes, democristians i liberals, i un increment dels vots de l'extrema dreta flamenca i dels ecologistes de Valònia.

28.- L'exèrcit de Togo s'aixeca contra el Govern de transició elegit l'agost passat i que havia de preparar les eleccions democràtiques per l'any vinent. Els colpistes són partidaris de l'antic president Eyadema.

29.- El Banc Estatal Soviètic suspèn tots els pagaments, després que no va ser aprovat per manca de quòrum en el Parlament, el pressupost d'emergència per al quart trimestre de 1991.

30.- Per un acord entre B. Eltsin i M. Gorbaciov, la Federació russa es fa càrrec de les despeses de la URSS fins a final d'any.

DESEMBRE

1.- Paraguai celebra eleccions generals, en les quals el Partit *Colorado* (Associació Nacional Republicana) aconsegueix la majoria absoluta. Es el mateix partit que, fora d'algunes excepcions individuals, va recolzar la dictadura del general Stroessner durant més de 34 anys.

2.- El nord-americà Joseph Cicippio, un dels ostatges segrestats al Líban per extremistes xiites proiranians, és alliberat després de 1.908 dies de captiveri.

3.- Es alliberat A. Steen, professor nord-americà de la Universitat de Beirut segrestat el 24 de gener de 1987. L'exèrcit de Togo, després d'una setmana d'aixecament contra el govern civil de transició, s'apodera de la seu del Govern i arresta al primer ministre J.K. Koffigoh.

4.- La Conferència de Pau sobre Orient Mig comença a Washington la segona ronda de negociacions bilaterals amb l'absència de la delegació israeliana que no té intenció d'arribar fins el dia 9. S'anuncia que la tercera ronda es farà a Moscou els dies 28 i 29 de gener de 1992.

Es alliberat al Líban l'últim ostatge nord-americà Terry Anderson, retingut des del 16 de març de 1985.

A Togo l'exèrcit deposa la seva actitud de revolta començada el 28 de novembre. El primer ministre, deixat en llibertat, anuncia la seva intenció de restaurar l'autoritat de l'Estat.

5. El Parlament d'Ucraïna refusa el Tractat de 1922 que va formar la URSS. I el president L. Kravchuk jura el seu càrrec sobre l'Acta de la Independència i la Constitució de la República,

8.- Els Presidents de Rússia, Ucraïna i el del Parlament de Bielorrússia institueixen una *Comunitat d'Estats Independents* (CEI) sense un poder central i inviten a formar-ne part a tots els Estats de l'antiga Unió soviètica.

9.- En els enfrontaments entre l'exèrcit algerià i la facció fonamentalista Tayeb El Afghani hi ha quinze morts, entre ells dos militars, mentre Algèria es troba en plena campanya Melectoral. Arriba la delegació jueva a la Conferència de Pau a Washington.

10.- El Consell de Ministres de la Comunitat europea, reunit a Maastrich, aprova un nou Tractat Comunitari en matèria d'unió política i sobretot d'unió econòmica i monetària.

11. El primer ministre xinès, Li Peng, visita l'Índia en el primer viatge oficial que realitza un cap de govern xinès des de la guerra entre els dos països el 1962.

3.- Corea del Nord i Corea del Sud arriben a un acord després de cinc rondes de negociació, per posar fi a 40 anys d'hostilitats.

15.- El Consell de Seguretat de les Nacions Unides aprova per unanimitat enviar observadors a Iugoslàvia i sol·licita als Estats membres que s'abstinguin de tots aquells passos que pugin empitjorar la situació.

18.- Acaba la segona fase de la Conferència de Pau sobre Orient Mig a Washington, sense que les converses bilaterals entre àrabs i israelians hagin arribat a cap acord.

19.- Els ministres d'Afers exteriors de l'OTAN i de l'antic Pacte de Varsòvia es reuneixen a Brussel·les en la sessió inaugural del Consell de Cooperació de l'Atlàntic Nord, el nou organisme que aplega tots aquests Estats.

20.- La Convenció per una Sud-àfrica democràtica que integra dinou partits i organitzacions per elaborar la nova Constitució que elimini l'apartheid, s'ha trobat en la primera sessió de treball a Johannesburg.

21.- Excepte les tres repúbliques bàltiques d'Estònia, Letònia i Lituània, i de moment Geòrgia, totes les altres han signat a Alma-Atà, capital del Kazakhstan, la seva participació en la Comunitat d'Estats Independents (CEI) i han acordat un comandament unificat per a les forces atòmiques. Són les repúbliques de *la Federació Russa*, Bielorrússia, Ucraïna, Moldàvia, Armènia, Azerbaidjan i les cinc asiàtiques de Kazakhstan, Turkmènia, Uzbekistan, Kirguizistan, i Tadjikistan.

22.- A la capital de Geòrgia, Tiflis, grups d'oposició armats ataquen la seu del Govern per derrocar el president Z. Gamsakhúrdia.

A les eleccions de Taiwan per l'Assemblea Nacional, que s'encarregarà d'escollir la Constitució del 1947, el Kuomintang, que administra el país des del 1949, ha obtingut el 71% dels vots, i el Partit Democràtic Popular de l'oposició el 25%.

24.- El president de Rússia, B. Eltsin, escriu una carta al Secretari General de les Nacions Unides informant que Rússia ocuparà el lloc de l'antiga URSS a les Nacions Unides i assumirà el paper de membre permanent del Consell de Seguretat.

25.- El president de l'antiga URSS, M. Gorbaciov anuncia la seva dimissió en un discurs televisat en el qual repassa els seus anys de govern i remarca la necessitat d'un Estat central. La CE lloa en un comunicat l'acció de Gorbaciov en la ruptura radical i irrevocable del seu país amb el pasat comunista i en posar fi a la divisió d'Europa. El president d'EE.UU., G. Bush expressa la seva gratitud a Gorbaciov en nom del poble americà pel seu paper històric.

26.- Algèria celebra la primera volta de les eleccions. De les 430 circumscripcions del país, en 231 ja ha sortit elegit un candidat amb majoria absoluta de vots. El Front Islàmic de Salvació (FIS) ha guanyat 188 diputats, i solament 25 el Front de Forces Socialistes (FFS) i 15 l'antic partit únic El Front d'Alliberament Nacional (FLN).

30.- L'explosió d'un cotxe bomba a Beirut causa la mort de 20 persones i 30 ferits greus. Cap grup reivindica l'atemptat.

31.- El Govern de El Salvador i els dirigents de la guerrilla del Front Farabundo Martí d'Alliberament Nacional (FMLN) signen l'anomenada Acta de Nova York. Es comprometen a partir del primer de febrer de 1992 a establir l'alto-el-foc.

DCIDOB 39. **La nova Europa**

La CE i la cooperació cap als països en vies de desenvolupament (PVD).

LA CE I LA COOPERACIÓ CAP ALS PAÏSOS EN VIES DE DESENVOLUPAMENT (PVD)

Des de la seva constitució, la Comunitat Europea (CE) ha portat a terme una política de cooperació cap als països en vies de desenvolupament que s'ha anat definint amb el temps, tant en el seu contingut com en el seu radi d'acció. L'esperit que l'ha inspirat potser l'hauríem de buscar en les relacions prèvies, principalment de tipus colonial, dels països que van anar conformant la CE que no volien deixar de banda les connexions privilegiades que mantenen amb les seves ex-colònies.

El present article vol oferir un esbós d'aquesta política comunitària sense entrar en l'anàlisi valorativa ni la reflexió subjectiva del fenomen, encara que al final s'exposen unes poques conclusions. La finalitat és conèixer els trets fonamentals.

Des d'un punt de vista geogràfic i per ordre de més a menys importància en quant als avantatges, la cooperació comunitària es dirigeix cap als països anomenats ACP (Àfrica, Carib i Pacífic), cap als de l'àrea de la Mediterrània i cap als que no gaudeixen d'un règim preferencial, principalment, els d'Àsia i Amèrica Llatina (PVD/ALA).

Països ACP

La política de cooperació econòmica de la Comunitat envers els països ACP, signataris del **Conveni de Lomé**, comprèn el 62% de l'ajuda anual que destina al total de PVD. Aquests Estats tenen accés a tots els mecanismes de finançament de la Comunitat Europea (CE, des del 1967): el pressupost comunitari, préstecs del Banc Europeu d'Inversions (BEI) i el Fons Europeu de Desenvolupament (FED). Aquest últim es sosté amb les contribucions dels Estats membres de la Comunitat al marge del pressupost ordinari.

Aquesta política ha anat mantenint al llarg de la seva evolució unes característiques bàsiques:

— Relacions de cooperació basades en un règim de dret que és un fruit d'un conveni lliurement negociat.

— Instauració d'institucions comunes que assegurin un diàleg permanent entre els membres: una Assemblea paritària que reuneix a membres del Parlament Europeu i a representants dels països ACP, un Con-

sell de Ministres CE-ACP i un Comitè d'Ambaixadors.

— Existència de diversos instruments al servei dels països ACP per a la promoció dels intercanvis (cooperació comercial), la garantia dels ingressos d'exportació de les primeres matèries i, sobretot, eines financeres que permeten recolzar programes i projectes de desenvolupament.

La Convenció de Lomé té el seu origen en la creació del primer FED, dotat amb 581 milions d'ECUS, per part dels 6 Estats constituents de la CEE al 1958. Amb la pressió de França, que volia mantenir una relació privilegiada amb les colònies i territoris que estaven sota la seva sobirania, aquest FED es va destinar a 20 territoris d'ultramar per un període de 5 anys.

Aquesta política es va institucionalitzar a través de la 1ª Convenció de Yaundé (Camerun), signada al 1963. Va portar el 2º FED (1964-1969) fixat en 730 milions d'ECUS, i se'n van beneficiar 18 Estats associats d'Àfrica i Madagascar. A la 2ª Convenció de Yaundé (1969) —3er FED (1969-1974) de 900 milions d'ECUS— s'hi van afegir tres Estats anglofons d'Àfrica.

El 1975 es va signar el **I Conveni Lomé** que inicia una nova política de cooperació cap a Àfrica ja que s'inclouen quasi totes les ex-colònies de Gran Bretanya (que va entrar a formar part de la CE al 1973). Es formà el 4rt FED (1974-1979) que tenia un pressupost de 3.150 milions d'ECUS. El marc d'aplicació s'amplià al Carib i al Pacífic. Es

van introduir nous mecanismes de cooperació: l'**STABEX** (Sistema d'Estabilització dels Ingressos Provenents de les Exportacions) que és com una assegurança per quan hi ha una disminució d'ingressos per diverses raons, per exemple, la baixada de preus. Cobreix el 85% dels productes agraris exportats i també s'aplica quan el mercat comunitari no pot absorbir la majoria dels productes ACP.

Amb la signatura del II Conveni Lomé (1979) va entrar en funcionament el 5è FED (1979-1984) dotat amb 4.636 milions d'ECUS. Es va incloure un altre mecanisme: **SYSMIN** (Sistema de Garantia d'Ingressos per Exportacions de Minerals) que funciona segons els principis de l'**STABEX** i va dirigit als països on l'economia depèn altament del sector miner. Ofereix garanties en matèria de protecció d'inversions.

Lomé III es va firmar el 1984 i portà el 6è FED (1984-1990) amb un pressupost de 8.150 milions d'ECUS. Els ACP estaven integrats per 66 Estats d'Àfrica, el Carib, el Pacífic i territoris d'Ultramar.

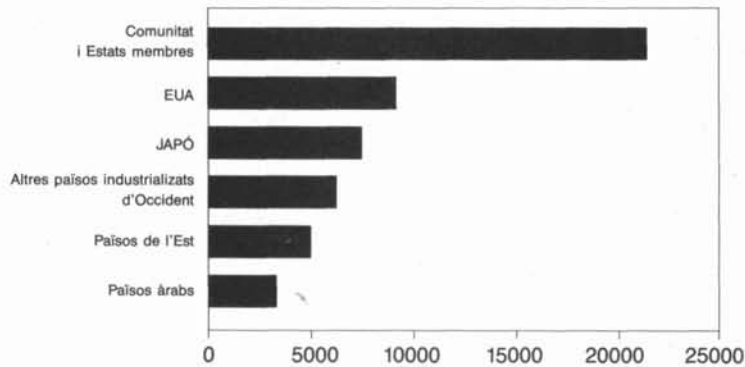
Actualment ens trobem en període de Lomé IV signat el passat desembre de 1989 que té validesa fins l'any 2000. El 7è FED, dotat amb 10.800 milions d'ECUS, finalitza el 1995. Serà el 8è FED, encara sense determinar, el que completarà Lomé IV. En aquest últim Conveni s'ha incidit en la conservació del medi ambient, la integració regional, la política cultural, les reformes econòmiques en profunditat i el recolzament al sector privat. Es vol també introduir un factor de condicionalitat en el tema de protecció dels drets humans. Ara ja són 69 els Estats ACP.

Països mediterranis

La CE té un especial interès en assegurar l'estabilitat política i social del Mediterrani ja que és el seu tercer soci comercial (després dels països EFTA i dels EUA) i reuneix unes característi-

Ajuda al Tercer Món

Ajuda pública dels principals donants (en milions de dòlars, 1987)

Font: Comitè d'Ajuda al Desenvolupament, informe 1988.

ques molt determinants pel seu equilibri i, sobretot, per la seva seguretat: la proximitat geogràfica i els forts lligams d'intercanvi de diversa naturalesa que s'han mantingut al llarg de la història.

En la Cimera de París de 1972 la Comunitat, amb l'ingrés de Gran Bretanya, va establir les bases de l'anomenada «política global mediterrània», que tenia com objectiu contribuir al desenvolupament econòmic i a l'estabilitat social i política d'aquesta àrea geogràfica. Es van regularitzar una sèrie d'Acords d'Associació o de Cooperació que combinen preferències comercials i cooperació financera i tècnica, que han portat l'obertura del mercat comunitari als productes industrials mediterranis i un tracte preferencial pels principals productes agraris d'aquesta zona. Aquesta política s'ha confeccionat d'una manera determinada segons l'àrea mediterrània cap a la que va dirigida: Magreb (Algèria, Marroc i Tunísia), Mashrek (Egipte, Jordània, Líban i Síria), Israel, Turquia, Iugoslàvia (?), Xipre i Malta. N'han quedat excloses Albània i Líbia.

Els acords es van signar per una duració indeterminada encara que els imports disponibles per a l'ajuda financera s'han anat fixant mitjançant uns **Protocols financers** a través de la concessió de mitjans financers i préstecs del BEI i de donacions a càrrec del Pressupost Comunitari.

Els protocols financers constitueixen aproximadament el 90% dels fons que reben els països mediterranis:

(en milions d'ECUS)

	Pressupost	BEI	TOTAL
Primer Protocol (1976-1981)	307	362	669
Segon Protocol (1982-1986)	415	600	1.015
Tercer Protocol (1987-1991)	615	1.066	1.681
Quart Protocol (1992-1996) Estimació (més 300 milions de suport per reformes econòmiques)	775	1.300	2.375

Durant el període del quart Protocol entra en funcionament un nou fons fora de protocol (financiació horitzontal) destinat als països mediterranis:

(en milions d'ECUS)

Pressupost	BEI	TOTAL
230	1.800	2.030

Per tant, actualment, els fons comunitaris destinats als països mediterranis sumen un total de 4.405 milions d'ECUS.

Amèrica Llatina i Asia

La cooperació de la Comunitat cap als països en vies de desenvolupament d'Amèrica Llatina i Asia (PVD/ALA) s'emmarca dins el programa «Assistència financera i tècnica a favor dels PVD no associats» iniciat l'any 1976.

El 1981 s'aprovà el Reglament 442/81 (17-2-81) que regula la forma d'atorgar ajuda a aquests països que normalment adopta el caràcter de subvenció no reembossable. El Consell de la Comunitat és el que determina cada any les orientacions que s'han de seguir en l'execució de l'ajuda al llarg del següent any a través de les Orientacions Generals.

Així, segons el Reglament i les Orientacions Generals es porten a terme programes i projectes de desenvolupament cap als PVD-ALA a càrrec dels Pressupostos Generals de la CE (Subsecció B-7 de cooperació) que es concreten cada any (encara que les quanties de les orientacions són quinquennals). Els objectius d'aquesta cooperació són augmentar la producció alimentària, potenciar el desenvolupament de les regions rurals, intensificar la cooperació regional i les relacions comercials i concedir ajuda d'urgència en cas de catàstrofe. Aquesta ajuda no es deriva d'un acord sinó que és fixada unilateralment per la CE. Es un tipus de cooperació científico-tècnica cap als PVD-ALA menys afavorits i cap als sectors de la població més necessitats. Els altres països d'aquestes zones geogrà-

fiques no inclosos en els «menys afavorits» poden rebre ajut de la Comunitat, però d'altres quantitats del pressupost comunitari destinades, per exemple, a la Cooperació Científica, Promoció Comercial o d'altre tipus.

El país que rep més volum econòmic d'aquest tipus d'ajuda és la Índia, però, en quant a impacte i efectivitat en la població, els països d'Amèrica Central són els més beneficiats.

Dotació econòmica de que la CE, en el 1990, ha destinat als PVD-ALA:

— Països d'Asia: 150 milions d'ECUS dels que 130 estaven destinats a la Cooperació científico-tècnica.

— Països d'Amèrica Llatina: 95,4 milions d'ECUS dels que 80 estaven destinats a la Cooperació científico-tècnica.

Conclusions

Les xifres ens mostren el volum considerable que els països de la CE dediquen a la cooperació (0,50% del seu PNB —encara no arriba al 0,7 recomanat per les NN.UU—), principalment econòmica sobretot si la comparem amb la que porten a terme les altres zones riques del planeta (0,21 els EUA i 0,32 el Japó). Però cal preguntar-nos quin tipus de cooperació es fa i si és l'adequada per solucionar les grans desigualtats que divideixen el món.

A través dels manuals que la Comunitat ha editat sobre la seva activitat cap als PVD es desprèn que un dels objectius màxims és mantenir i assegurar el comerç cap aquests països. En aquest sentit, es pot entendre la cooperació com un negoci. S'ajuda, sí!, però no de manera gratuïta. És més important la cooperació econòmica (amb beneficis a curt i llarg termini) i la política-defensiva («preservar l'estabilitat del Mediterrani», expressió citada en documents comunitaris) que la cooperació solidària d'interessos humanitaris.

DCIDOB 39. **La nova Europa**

L'esclat dels nacionalismes a l'Europa de l'Est.

L'ESCLAT DELS NACIONALISMES A L'EUROPA DE L'EST

L'estiu de 1989, amb la simbòlica caiguda del mur de Berlín, es va desfermar un allau de canvis a l'Europa oriental que van acabar arribant molt més enllà del que pretenia el seu promotor, Mikhaïl Gorbatxov, amb la seva perestroika, moviment moderat de transformació del sistema soviètic. Al cap de dos anys i mig podem veure que les conseqüències han estat radicals: no només els països de l'Europa central i oriental s'han obert de bat a bat al liberalisme polític i al capitalisme, sinó que el mapa mateix d'aquesta part del món s'ha transformat, i els efectes de la perestroika s'han endut no tan sols el sistema soviètic i el partit que havia liderat aquesta unió durant bona part del segle, sinó que ha acabat desapareixent la Unió Soviètica mateixa, i l'huracà transformador ha acabat empassant-se al seu creador, M. Gorbatxov.

En tot aquest procés de canvis als països d'Europa de l'Est, òbviament, el fet nacional ha tingut un paper essencial. Ja en els anys en què els Estats anomenats comunistes, per mitjà dels seus partits totpoderosos, exercien el control sobre la vida pública dels ciutadans, la consciència ètnica era sovint un refugi vàlid per a evadir-se d'aquest control, especialment en aquells casos en què la concepció de la identitat nacional diferia d'aquella que defensava l'Estat. En certs casos, a més, l'existència mateixa de l'Estat es justificava ideològicament per la «lluita comuna» en la revolució socialista dels pobles que l'habitaven. Amb la desfeta del model polític soviètic i comunista en aquella àrea, les reivindicacions dels pobles sense Estat han pres una nova raó de ser i un impuls sense precedents. En un principi, els moviments nacionalistes sovint han estat l'esperó dels canvis, especialment a Romania, Iugoslàvia i, sobretot, a la Unió Soviètica, on la qüestió bàltica ha estat el gran maldecap de la perestroika. Més endavant, però, a mesura que els rígids Estats socialistes queien en un buit ideològic i en una crisi econòmica cada cop més profunda, les institucions polítiques perdien el fonament ideològic que cohesionava les seves poblacions, i els ciutadans han anat recuperant nacionalismes atàvics (que, d'altra banda, mai no havien deixat de ser-hi) i, fins i tot, antagonismes ètnics i estigmes que semblaven superats des de feia dècades.

De la mateixa manera que el procés de reformes iniciat l'any 1985 a Moscou va escapar-se de les mans dels seus promotors, i va arribar a expandir força fins i tot els governs i els ob-

servadors occidentals, el procés de reivindicació ètnica va prendre aviat una volada mal mesurada, ja que amenaçava l'estabilitat en la zona. Després de la reunificació alemanya (octubre de 1990), tant els líders occidentals com els orientals van voler estipular que el límit de les transformacions a l'Est era la inviolabilitat de les fronteres sorgides de la Segona Guerra Mundial. El procés, però, estava en marxa; als països bàltics, especialment, la voluntat independentista es feia cada cop més palesa. A partir de 1989 les institucions mateixes d'aquestes repúbliques es van anar comproment en aquest sentit, i les diferents consultes electorals confirmaven la irreversibilitat d'aquesta via. Occident mantenia un vague compromís de suport a aquests països, la incorporació dels quals a la URSS no havia reconegut, però havia d'actuar de manera cauta davant la imprevisibilitat dels esdeveniments. Així, quan, l'abril de 1990, el parlament lituà va decidir-se a proclamar unilateralment la independència del seu territori, no va obtenir cap suport extern decidit i sí, en canvi, el bloqueig econòmic soviètic que el forçaria a negociar amb Moscou.

'Glasnost' i eleccions

Entretant, la llibertat de premsa i, sobretot, les eleccions lliures que s'estenien per tota Europa central i oriental feien que els moviments reivindicatius de les nacions sense Estat i de les minories nacionals es fessin sentir cada cop amb més força. De mica en mica, els diferents grups s'anaven organitzant segons la seva situació política: les nacions que ja gaudien d'un «status» polític reconegut en forma de repúbli-

ca federada (a l'URSS, Iugoslàvia i Txecoslovàquia) veien com l'opció clarament independentista prenia cos i es perfilava com a la força dominant dels parlaments respectius (a Lituània, Letònia, Estònia, Moldàvia, Croàcia o Eslovènia) o esdevenia una força important, una opció no necessàriament secessionista però que potencitava la consciència nacional i que en qualsevol moment podria prendre el camí de la ruptura (a Ucraïna, Eslovàquia, Macedònia o Bòsnia-Hercegovina). Altres minories més disperses o poc nombroses assolien representació parlamentària a les institucions estatals tan bon punt s'hi van celebrar eleccions democràtiques: és el cas dels turcs de Bulgària, els alemanys de Polònia, els polonesos de Lituània, els hongaresos de Transilvània (Romania) o els del sud d'Eslovàquia o els grecs d'Albània.

Val a dir que l'explosió nacionalista no es va limitar a les nacions minoritàries o «oprimides»; l'esfondrament ideològic de l'Est va fer que alguns pobles «centrals», tradicionalment dominadors i que la ideologia socialista havia fet canviar l'orgull nacional per conceptes més respectuosos cap a les minories, reivindicassin el seu paper com a nacions enfront de les «unions fraternals de pobles proletaris». En el cas iugoslau, a Sèrbia es va produir una explosió nacionalista que, a més de reclamar una posició prevalent en el conjunt de la federació i el respecte dels drets dels serbis que habitaven altres repúbliques, es va traduir violentament amb la repressió del moviment albanès de Kosovo i la supressió de l'autonomia d'aquesta regió i de Vojvodina (1990). A Rússia, un moviment inicialment més pacífic va aconseguir del Kremlin unes institucions pròpies fins llavors inexistents (ja que el govern de la República russa es confonia fins llavors amb el de la URSS). Paral·lelament, però, el nacionalisme rus, aliat de vegades amb la nostàlgia de l'Estat soviètic potent, prenia un caire agressiu: fora de Rússia, especialment a Letònia, Estònia i Moldàvia, grups de russos o russòfons sabotejaven els processos independentistes respectius, fins al punt de donar suport als intents colpistes de Lituània

i Letònia (gener de 1991) o de proclamar una república escindida de la moldava, la del Dniester.

Les minories ètniques

Com a Sèrbia, el desvetllament del nacionalisme entre altres pobles que ja gaudien d'un Estat ha provocat la persecució o discriminació de les minories: és el cas de Bulgària, amb la seva política envers els turcs, i de Romania pel que fa als hongaresos (val a dir, però, que, en tots dos casos, la política d'assimilació ja havia estat empresa pels últims dirigents comunistes, i que la situació d'aquestes minories era llavors força pitjor). Altres nacions sense Estat, en l'empenta de la seva reivindicació, han anul·lat els drets o les institucions de les minories que hi ha al seu territori; aquestes minories, com a conseqüència, han reaccionat amb un rebuig al procés independentista i reclamen la protecció de l'antiga potència estatal, com s'esdevé entre els gagaüsos de Moldàvia, els polonesos de Lituània o els hongaresos d'Eslovàquia.

Enmig del fervor regeneracionista d'aquestes nacions sorgeix de manera preocupant el fenomen de l'odi ètnic, i enmig d'ell un fantasma inquietant pel que comporta d'història negra d'Europa: l'antisemitisme. Alguns grups russos (però, sobretot, un incert espectre social) en fan una bandera del seu nacionalisme. La intolerància, juntament amb l'agreujament de la crisi econòmica i la facilitat dels tràmits per a la sortida, han afavorit que, en els darrers tres anys, prop de la meitat dels jueus russos hagi deixat el seu país amb destí sobretot a Israel, però també a Europa occidental o als EUA. No és l'única migració d'arrel ètnica de l'Est: desencisats per la penúria econòmica i la manca de consideració dels governs respectius cap a les minories, milers d'alemanys de Polònia, Txecoslovàquia, Romania i fins i tot de Rússia retornen a la terra que els seus avantpassats van deixar fa segles, ara esdevinguda un cop més la potència d'Europa. En un procés similar, els hongaresos de Transilvània fugen de Romania cap a Hongria, i els grecs d'Albània creuen clandestinament la frontera. Entretant, els gitanos dels Balcans i d'Hongria reprenen el seu nòmisme secular i protagonitzen un gran èxode cap a occident. Amb un interès de repatriació lleugerament diferent, els

tàrtars de Crimea i els alemanys soviètics retornen del seu exili forçat a Sibèria o a l'Àsia central cap a Crimea els primers, i cap al Volga o la regió bàltica de Kaliningrad, els darrers.

Guerra a Iugoslàvia i desaparició de la URSS

El procés ètnic de l'Est (especialment dels Estats on és més significatiu, Iugoslàvia i la URSS), que semblava haver arribat a carrerons sense sortida l'estiu de 1991, pren de sobte un ritme accelerat i violent. D'una banda, a Iugoslàvia l'enfrontament entre l'Estat central i les Repúbliques d'Eslovènia i Croàcia va dur a un breu enfrontament armat a Eslovènia (després del qual l'exèrcit federal va acceptar retirar-se'n, la qual cosa representa una acceptació tàcita de la independència) i, sobretot, amb un llarg conflicte entre el govern croat i la minoria sèrbia d'aquesta república, que ha degenerat en una guerra oberta i cruenta entre les forces lleials a la Croàcia independent, d'una banda, i l'exèrcit federal i les guerrilles sèrbies, de l'altra. La complicació del procés iugoslau han impulsat dues repúbliques més, Macedònia i Bòsnia-Hercegovina, a proclamar la independència.

D'altra banda, el cop d'Estat fracassat a la Unió Soviètica, l'agost de 1991, ha accelerat vertiginosament les transformacions d'aquest Estat. Ja en els dies del cop, Estònia i Letònia es van afegir a Lituània en la seva proclamació secessionista; al cap de poques setmanes les tres repúbliques eren reconegudes internacionalment, i tant el lètsin triomfant com el Gorbtxov abatut van rubricar les independències respectives. En el caos dels mesos següents, però, l'eufòria nacionalista es va desbordar, i pràcticament totes les repúbliques van proclamar la independència, en obert enfrontament a Gorbtxov, que s'esforçava a posar en pràctica una Unió d'Estats Sobirans que no va arribar a néixer. Després que Ucraïna, la peça fonamental de l'escaquer soviètic, ratifiqués la seva independència en referèndum el 8 de desembre, ja no va quedar cap esperança de refer l'URSS. La setmana següent, a Brest, els presidents rus, ucraïnès i bielorus creaven els fonaments de la Comunitat d'Estats Independents (CEI), i Gorbtxov, en dimitir, signava l'acta de defunció de la federació que havia fundat Lenin. En espe-

ra del futur i la funcionalitat que pugui tenir la CEI, només una cosa sembla segura: que la independència d'Ucraïna, Bielorrússia, Moldàvia, Rússia i vuit repúbliques asiàtiques és irreversible.

La situació actual

Amb el nou mapa d'Europa a les mans (i a l'espera de la solució de la crisi a Iugoslàvia i d'algun altre cas com són els d'Eslovàquia i Moldàvia), podem pensar que la qüestió nacional a l'Europa de l'Est és menys problemàtica que fa tres anys. Aparentment és així: una desena de nacions que abans no tenien Estat han proclamat la seva independència, i diverses minories nacionals tenen accés a diferents graus d'autonomia o de reconeixement. Així i tot, cal fer avinent que tant Europa central com els Balcans o l'antiga URSS són terres de fronteres inestables, pobles barrejats i grans imperis que han fet que l'equilibri ètnic sigui allí poc menys que una utopia. Com a principals problemes latents en el camp nacional, caldria recordar els milions de pobladors que han deixat les diferents dominacions russes i soviètiques a Europa oriental; que els antics dominis dels imperis alemany i austríac, a més de diverses colonitzacions, han deixat un estrat alemany important a Silèsia i Pomerània (Polònia), els Sudets (Txecoslovàquia), Transilvània (Romania) i Rússia, on viuen dispersos arran de les deportacions estalinianes; que la divisió de l'Imperi Austro-hongarès de 1918 ha deixat milions d'hongaresos a Transilvània, Eslovàquia, Vojvodina (Sèrbia) i Transcarpàcia (Ucraïna); que l'establiment de les noves fronteres de Polònia del 1945 ha deixat grups de polonesos a Bielorrússia, Ucraïna i Lituània; que, si es confirmen les fronteres dels Estats iugoslaus i sense considerar futures migracions, poden quedar milions de serbis a Croàcia i Bòsnia-Hercegovina, mentre que a Sèrbia i Macedònia romandrien nombrosos albanesos. Aquests exemples de minories que encara resten després de la nova reestructuració de l'Est europeu, ens poden indicar que la qüestió ètnica en aquells països està encara lluny de resoldre's i que ens pot donar més d'una sorpresa a curt o llarg termini, fins i tot en fronteres que, ara per ara, semblen consolidades.

DCIDOB 39. **La nova Europa**

Minories ètniques principals d'Europa oriental.

LA NOVA EUROPA - PAÏSOS EST

Minories ètniques principals d'Europa oriental

1.- Polonesos	11.- Turcs
2.- Russos	12.- Musulmans (bosníacs)
3.- Alemanys	13.- Carelians
4.- Hongaresos	14.- Macedonis
5.- Albanesos	15.- Grecs
6.- Serbis	
7.- Gagaüsos	B.-H.- Bòsnia-Herzegovina
8.- Búlgars	L.- Luxemburg
9.- Romanesos	M.- Malta
10.- Ucraïnesos	X.- Xipre

DCIDOB 39. **La nova Europa**

Grups ètnics principals dels països d'Europa central i oriental.

Grups ètnics principals dels països d'Europa central i oriental

Albània			Moldàvia		
Albanesos	3.000.000	(93,1%)*	Moldaus (romanesos)	2.791.000	(64,3%)*
Gitanos	80.000	(2,5%)	Ucraïnesos	561.000	(14,2%)
Grecs	75.000	(2,4%)	Russos	560.000	(12,9%)*
Bielorússia			Gagaúsos	138.000	(3,5%)
Bielorussos	7.895.000	(77,4%)*	Búlgars	81.000	(2%)
Russos	1.336.000	(13,1%)*	Jueus	80.000	(2%)
Polonesos	403.000	(4,2%)	Polònia		
Ucraïnesos	231.000	(2,4%)	Polonesos	35.000.000	(95%)
Jueus	135.000	(1,4%)	Alemanys	500.000	(1,5%)
Bòsnia-Hercegovina			Ucraïnesos	350.000	(1%)
Musulmans (bosniacs)	1.629.000	(39,5%)	Bielorussos	150.000	(0,4%)
Serbis (i montenegr.)	1.335.000	(32,4%)	Caixubis	150.000	(0,4%)
Croats	758.000	(18,4%)	Gitanos	70.000	(0,2%)
(a Bòsnia-Hercegovina el cens detecta uns 325.000 «iugoslaus» [un 7,9%])			Romania		
Bulgària			Romanesos	21.000.000	(84%)
Búlgars	7.500.000	(82,5%)	Hongaresos	1.700.000	(9%)
Turcs	850.000	(9%)	Gitanos	76.000	(3,4%)
Gitanos	450.000	(5%)	Alemanys	400.000	(2%)
Macedonis	250.000	(2,8%)	Ucraïnesos	60.000	(0,3%)
Croàcia			Rússia		
Croats	3.455.000	(75,1%)	Russos	119.825.000	(81,3%)*
Serbis (i montenegr.)	542.000	(11,8%)	Tàrtars	5.022.000	(3,7%)
(a Croàcia el cens detecta uns 380.000 «iugoslaus» [un 8,2%])			Ucraïnesos	3.658.000	(2,7%)
Eslovènia			Txuvaixos	1.690.000	(1,2%)
Eslovens	1.794.000	(90,5%)	Pobles del Daguestan	1.402.000	(1%)
Croats	59.000	(3%)	Baixkirs	1.291.000	(0,9%)
Serbis (i montenegr.)	47.000	(2,4%)	Mordvans	1.111.000	(0,8%)
(a Eslovènia el cens detecta uns 25.000 «iugoslaus» [un 1,4%])			Bielorussos	1.052.000	(0,8%)
Estònia			Alemanys	791.000	(0,6%)
Estonians	941.000	(61,2%)*	Txetxens	712.000	(0,5%)
Russos	464.000	(30,2%)*	Jueus	701.000	(0,5%)
Ucraïnesos	36.000	(2,5%)	Udmurts	686.000	(0,5%)
Bielorussos	23.000	(1,6%)	Txeremissos (marij)	600.000	(0,4%)
Finesos	18.000	(1,2%)	Kazakhs	518.000	(0,4%)
Hongria			Armenis	365.000	(0,3%)
Hongaresos	10.100.000	(95%)	Ossets	352.000	(0,3%)
Gitanos	400.000	(3,8%)	Buriats	350.000	(0,3%)
Jueus	80.000	(0,8%)	Iacuts	327.000	(0,2%)
Letònia			Komi (zirians)	320.000	(0,2%)
Letons	1.389.000	(51,8%)*	Kabardins	319.000	(0,2%)
Russos	906.000	(33,8%)*	Sèrbia (amb Montenegro)		
Bielorussos	112.000	(4,5%)	Serbis (i montenegr.)	6.734.000	(68%)
Ucraïnesos	67.000	(2,7%)	Albanesos	1.338.000	(13,5%)
Polonesos	63.000	(2,5%)	Hongaresos	400.000	(4%)
Lituans	38.000	(1,5%)	Musulmans	293.000	(3%)
Jueus	28.000	(1,1%)	Croats	156.000	(1,6%)
Lituània			Eslovacs	70.000	(0,8%)
Lituans	2.924.000	(79,6%)*	(a Sèrbia i Montenegro el cens detecta uns 472.000 «iugoslaus» [un 4,8%])		
Russos	345.000	(9,4%)*	Txecoslovàquia		
Polonesos	247.000	(7,3%)*	Txecs	10.000.000	(63,8%)
Bielorussos	58.000	(1,7%)	Eslovacs	4.850.000	(31%)
Macedònia			Hongaresos	600.000	(3,8%)
Macedonis	1.350.000	(67%)	Gitanos	410.000	(2,7%)
Albanesos	400.000	(19,8%)	Alemanys	60.000	(0,4%)
Turcs	86.000	(5%)	Polonesos	60.000	(0,4%)
Serbis (i montenegr.)	52.000	(2,6%)	Ucraïna		
Musulmans	42.000	(2,1%)	Ucraïnesos	37.382.000	(72,3%)*
			Russos	11.323.000	(21,9%)*
			Jueus	634.000	(1,3%)
			Romanesos (i moldaus)	416.000	(0,8%)
			Bielorussos	406.000	(0,8%)
			Polonesos	258.000	(0,5%)
			Búlgars	238.000	(0,5%)
			Hongaresos	164.000	(0,3%)
			Grecs	104.000	(0,2%)
			Tàrtars	91.000	(0,2%)

Fonts: censos soviètics de 1989(*) i 1979; cens iugoslau de 1981; estimacions diverses.

DCIDOB 39. **La nova Europa**

EFTA i CE: Cap a un espai econòmic europeu.

EFTA I CE: CAP A UN ESPAI ECONÒMIC EUROPEU

Després que, l'any 1957, sis països europeus interessats en la cooperació econòmica continental creessin, amb els Tractats de Roma, la Comunitat Econòmica Europea, set països europeus que mantenien una certa coherència econòmica (Gran Bretanya, Portugal, Suïssa, Àustria, Dinamarca, Noruega i Suècia) van crear l'any 1959 l'Associació Europea de Lliure Canvi (AELC o EFTA). L'esperit inicial de l'EFTA era, com el de la CEE, la supressió progressiva d'aranzels en el comerç i la cooperació econòmica entre els països membres, però es mostrava molt menys ambiciosa en els objectius finals de compromís vers la integració continental, que comportaven els Tractats de Roma. L'EFTA es limitava, de fet, als objectius econòmics bàsics enunciats inicialment, i renunciava a interferir-se en el comerç dels països membres amb tercers.

La creació de l'EFTA va representar, en aquell moment, la rèplica britànica al lobby franco-germànic i l'aplegament dels països europeus reactis a una integració que podria posar en perill les seves pròpies economies, però que volien una coordinació bàsica del seu comerç. Fora d'aquestes organitzacions van quedar països amb una economia que no responia a les necessitats d'aquests organismes (Grècia, Turquia) o que volien preservar la seva independència de qualsevol amenaça integradora (Islàndia, Irlanda), a més, és clar, dels països de l'Est (amb Finlàndia, que, tanmateix, s'adherí com a membre associat a l'EFTA l'any 1961)) i del cas sempre especial d'Espanya.

Els primers anys de funcionament, totes dues organitzacions van centrar els seus esforços en assolir la supressió d'aranzels en els intercanvis entre els seus membres, objectiu aconseguit l'any 1966 en el cas de l'EFTA i el 1967 pel que fa a la CEE. A partir d'aquest moment, mentre la CEE entrava en una dinàmica d'integració progressiva i d'aprofundiment de les competències, l'EFTA estabilitzava el seu funcionament i la cooperació de les economies dels seus membres. I aquest dinamisme va situar la CEE en una posició privilegiada en el comerç mundial; així, mentre que l'any 1948 es produïa a la CEE el 17% de les importacions mundials, l'any 1968 s'hi feia el 25% del total. L'EFTA, en canvi, donava senyals d'estancament: els percentatges de participació en les importacions mundials eren del 20% l'any 1948 i del 15% el 1968.

Cap a la CE?

L'any 1973, davant la dinàmica creixent de la política comunitària, la Gran Bretanya i Dinamarca, a més d'Irlanda (que no havia estat mai a l'EFTA), van ingressar a la CE. Aquest fet conclouia un procés d'atracció cap a la Comunitat que també havien iniciat Noruega i Suècia, països que van veure avortat el seu ingrés a la Comunitat arran d'un referèndum i d'una decisió parlamentària, respectivament. L'EFTA quedava reduïda a sis membres, perdia la seva potència principal i romaní més desintegrada territorialment que abans. I per sobre de tot, quedava la sensació, confirmada pels fets, d'haver-se convertit en l'avantsala de la CE, un espai de transició per als Estats que participessin de l'esperit comunitari, però que dissentissin de la seva intensitat, i on s'establien mentre no estiguessin en condicions d'acceptar les fortes disposicions i exigències de les CE. Aquesta sensació s'accentuà per l'evolució posterior, quan, en el mateix any 1986, Portugal, ja immers en un sistema polític plenament democràtic i amb una economia relativament sanejada, va deixar l'EFTA per integrar-se en la CE, i Finlàndia va canviar el seu «statu» de país adherit per esdevenir membre de ple dret de l'EFTA.

Paral·lelament a aquest procés centrfug dins de l'EFTA per l'atracció de la CE, s'ha produït una política d'aproximació entre els dos blocs econòmics europeus, amb l'objectiu de crear un espai eurooccidental lliure d'aranzels duaners, que s'ha anomenat l'Espai

Econòmic Europeu (EEE). Així, el 22 de juliol de 1972, Àustria, Islàndia, Suècia i Suïssa van signar sengles tractats d'associació amb la CE com a culminació d'un procés d'acostament d'aquests països a la Comunitat, tractats que entrarien en vigor simultàniament l'1 de gener de 1973. Noruega va signar el seu tractat el 14 de maig de 1973 per a entrar en vigor l'1 de juliol, i Finlàndia, en aquella època cas particular dins de l'EFTA, va signar el tractat d'associació amb la CE el 5 d'octubre de 1973, que va entrar en vigor l'1 de gener de l'any següent. D'aquesta manera es va arribar a una gran unió comercial dels divuit països d'Europa Occidental.

Els últims anys s'ha tornat a produir una tendència, entre els països perifèrics, a sol·licitar l'ingrés a les CE. A més de Turquia (candidata des de fa temps), i de Malta i Xipre, també han fet aquest pas últimament Àustria (1990) i Suècia (juny del 1991). Amb aquestes dues incorporacions, l'EFTA pot perdre els seus socis més poblats i dels més dinàmics econòmicament.

La temptació d'integrar-se a l'Europa comunitària es fa cada dia més forta a tots els països de l'EFTA, molt especialment a Noruega i Finlàndia.

Al mateix temps, les institucions comunitàries i els països de l'EFTA (que no compten amb una institució permanent coordinadora) han iniciat un procés cada cop més intens d'apropament en el si de l'EEE, en vista a la creació del gran mercat únic de 1993. La complexitat del procés queda palesa en el fet que els tractats d'octubre de 1991 que havien d'institucionalitzar l'EEE han estat impugnats pel Tribunal Europeu de Justícia, que en veia afectades les seves atribucions. Tanmateix, la ràpida reacció dels Estats i les institucions implicades en favor d'un nou tractat que garanteixi la cohesió econòmica d'Europa occidental dins d'un mercat únic és la millor demostració que aquest procés és, ara per ara, inevitable i irreversible, i que només pot donar lloc a una intensificació de la unitat econòmica eurooccidental.

DCIDOB 39. **La nova Europa**

Els processos d'integració europea.

ELS PROCESSOS D'INTEGRACIÓ EUROPEA

Després de la segona guerra mundial, Europa és un continent devastat. Aviat esdevé objecte dels interessos polítics, econòmics i ideològics de les dues superpotències que surten clarament vencedores en el conflicte: Estats Units i la Unió Soviètica. Europa queda mig repartida entre un bloc occidental i un bloc oriental. Aquesta divisió va estimular la integració d'Europa, que es va produir dintre dels dos sistemes, fortament delimitats entre ells i definits com a capitalista o democràtic per un costat i com a socialista o democràtico-popular per l'altre.

Els processos d'integració, tan a l'Est com a l'Oest, van donar lloc a diverses institucions que, d'acord amb els objectius proposats, es van agrupar en organitzacions de caire polític, econòmic i defensiu-militar.

Les dues Europes.

A finals dels quaranta, a Occident hi ha dues concepcions estratègiques d'unió europea: la federalista i la funcionalista. Els federalistes eren partidaris d'una superació ràpida de l'Estat-nació per mitjà de la creació d'un organisme supranacional amb un ventall ampli de competències. En el nivell del poder federal, per sobre dels Estats, s'havien de col·locar, com a mínim, atribucions plenes en matèria econòmica, militar, diplomàtica i cultural. Els funcionalistes, en canvi, apuntaven a una cooperació progressiva dels Estats europeus en matèries determinades, però sense compromisos forts en la qüestió de la cessió de sobirania dels Estats als organismes supranacionals.

Els primers van iniciar el Moviment Europeu, amb l'ideal polític de l'Europa federal. La seva obra més important és el Consell d'Europa, creat el 5 de maig de 1949, primera i única organització intergovernamental de cooperació política, cultural i jurídica. Hi participaven també aquells països que mantenien polítiques de neutralitat (Suècia, Àustria i Suïssa). El poder d'aquesta organització recau sobre el Consell de Ministres que pren les decisions per unanimitat. Els funcionalistes, per la seva banda, organitzen la Comunitat del Carbó i de l'Acer, a la qual seguirà el 1957 la Comunitat Econòmica Europea.

El 1960 es constituïa l'Associació Europea de Lliure Comerç (EFTA), després del fracàs en la dècada anterior

del projecte de creació d'una àrea de lliure comerç que englobés a tots els països de l'Europa Occidental, i com a rèplica a la CEE, tot just acabada de néixer. Va ser subscripta per Àustria, Dinamarca, Noruega, Portugal, Regne Unit, Suècia i Suïssa. Després s'hi van adherir Finlàndia i Islàndia. Posteriorment van deixar l'Associació, per unir-se a la CE, tres Estats (Dinamarca, el Regne Unit i Portugal).

Un element destacable en la formació de les diverses organitzacions de l'Europa Occidental va ser el caràcter atlàntico-europeu (associació d'Europa amb els Estats Units i el Canadà) d'alguna d'elles. La més coneguda és l'Organització del Tractat de l'Atlàntic Nord (OTAN), aliança militar defensiva, que reuneix 16 països, creada el 1949 per a la defensa de l'Europa Occidental enfront a una eventual agressió de la URSS. Una altra organització, estrictament europea, que respon a objectius de cooperació en matèria de seguretat i defensa, és la Unió Europea Occidental (UEO), creada el 1954, a partir del pacte de Brusel·les, signat per França, el Regne Unit, Bèlgica, Luxemburg i els Països Baixos, a la qual s'han anat unint Alemanya, Itàlia, Portugal i Espanya.

Dintre del bloc oriental, els països que estaven sota l'òrbita soviètica també es van integrar en organitzacions de tipus econòmic com el Consell d'Assistència Econòmica Mútua (CAEM o COMECON) fundat el 1949 o en organitzacions militars de defensa com la del Pacte de Varsòvia, establert el 1955, i que ha estat dissolta el 31 de març de 1991.

Totes aquestes construccions institucionals que uniren els diversos països de les «dues Europes» van tenir com a denominador comú la seva creació en l'escenari de la «guerra freda».

Una Europa Única?

La caiguda del mur de Berlín el novembre de 1989 marca l'inici d'una nova etapa de la història d'Europa. La «nova Europa» troba en la descomposició del bloc soviètic el seu fet més destacat. Europa ha entrat en una fase de reestructuració o de recerca de noves formes de funcionament. Com a conseqüència de la desaparició de la lògica bipolar, el desmembrament de l'Est i el sorgiment de les noves democràcies que truquen a la porta de l'Europa desenvolupada i poderosa, es planteja el

problema de com incorporar-les a les institucions i organismes existents.

La realitat és que no existeix, en aquest moment, cap estructura institucional capaç d'ordenar i regularitzar les relacions internacionals a Europa. A nivell polític i com a mostra de les transformacions esdevingudes, el Consell d'Europa (institució que ha acomplert les funcions de «barrera» o «frontera» de l'Europa democràtica) ha anat incorporant les joves democràcies de l'Est: Hongria, Txecoslovàquia, Polònia. No s'ha d'oblidar que aquesta institució és potser la menys «compromesa», per la seva forma de cooperació interestatal i de defensa dels drets humans i llibertats i per això és la que presenta menys inconvenients a una integració.

Els aspectes econòmic-polítics, juntament amb el de la seguretat, són els que plantegen els més grans interrogants en aquest moment. És innegable el rol central que juga la CE, tant en relació amb els països de l'Europa Occidental, com per exemple amb la possible configuració d'un Espai Econòmic Europeu (EEE) amb els països de l'EFTA, com en relació amb l'Est amb la possible creació de zones econòmiques preferencials.

La seguretat i la defensa, en el que es refereix a la CE, s'ha resolt a Maastricht, tot considerant la UEO com un reforç del pilar europeu de l'OTAN. Aquesta última, davant de les sol·licituds de països ex-membres del Pacte de Varsòvia d'institucionalitzar les relacions, ha establert el Consell de Cooperació per a les Relacions amb l'Est, estratègia que enceta un nou ordre europeu de seguretat més polític que militar, centrat en l'OTAN. Un altre fòrum que hem de considerar és la Conferència sobre Seguretat i Cooperació a Europa (CSCE), fundat el 1975 com a fruit de la distensió, però que tot just s'ha institucionalitzat el novembre de 1990 amb la carta de París. La CSCE, que és l'única organització que reuneix tots els països europeus, més EEUU i Canadà, seria el marc de diàleg de temes polítics, econòmics i de seguretat.

En aquests moments de canvi i transformacions es suggereix valorar la complementarietat de les diverses organitzacions, si bé Europa s'enfronta al repte de crear una nova estructura que pugui agrupar tots els països del continent.

DCIDOB 39. **La nova Europa**

Selecció de Documents de la Base de Dades CIDOB sobre Europa.

Selecció de Documents de la Base de Dades CIDOB sobre Europa

PEACE THEORY AND THE RESTRUCTURING OF EUROPE

Au: SENGHAAS, Dieter
Alternatives, Social Transformation and Humance Governance
New York, Vol. 16, n. 3/1991;

LA SEGURIDAD EUROPEA Y LA CSCE

Au: ALEXANDER, Sir Michael
Revista de la OTAN, Edición Española
Bélgica, n. 4, Agosto, 1991;

ESTABILIDAD CONVENCIONAL EN EUROPA EN 1991: PROBLEMAS Y SOLUCIONES

Au: W. VEENENDAAL, Lambert
Revista de la OTAN, Edición Española
Bélgica, n. 4, Agosto, 1991;

THE NEW EUROPE: BOOM OR BANE FOR THE THIRD WORLD?

Au: DIGE PEDERSEN, Jorgen
Cooperation and Conflict; Nordic Journal of International Studies
Oslo, Vol. XXVI, n. 3, 1991;

LA NUEVA EUROPA Y EL FUTURO DE AMERICA LATINA

Au: GONZALEZ, Felipe (et al.)
Pensamiento Iberoamericano, Revista de Economía Política
Madrid, Vol. extraordinario, 1991;

LE RAPPROCHEMENT INSTITUTIONNEL ET L'AIDE DES PAYS DE LA CEE AUX PAYS DE L'EX-CAEM

Au: ANDREFF, Wladimir
Etudes Internationales
Canadá, Vol. XXII, n. 3, Septembre, 1991;

QUELLE SECURITE POUR QUELLE EUROPE?

Au: TATU, Michel
Politique Internationale
Paris, n. 53 Automne, 1991;

LAS INSTITUCIONES DE LA COMUNIDAD EUROPEA

Au: Comisión de las Comunidades Europeas
Documentos Europeos
Luxemburgo, n. 8, 1991;

GLOBAL COOPERATION AFTER THE COLD WAR: A REASSESSMENT OF TRILATERALISM

Au: Shiina. Motto (et al.)
The Trilateral Commission
The Triangle Papers, 41/1991
New York, July, 1991;

MARCHE UNIQUE, UNION MONETARIRE ET POLITIQUE ECONOMIQUE EN EUROPE

Au: MAZIER, Jacques
Revue du Marché Commun, 352/1991
Paris, Novembre, 1991;

ARMEES EUROPEENNES

Au: RIVES-NIESSEL (et al.)
Défense Nationale, 11/1991
Paris, Novembre, 1991;

WAKING UP TO REALITY IN POST-REVOLUTION EUROPE

Au: FREEDMAN, Lawrence
Canadian Institute for International Peace and Security
Peace & Security, 3/1991
Canadá, Autumn, 1991;

L'UNION ECONOMIQUE ET MONETAIRE: UN NOUVEAU CONTEXTE POUR LA POLITIQUE ECONOMIQUE

Problèmes Economiques, 2246/1991
Paris, Octobre, 1991;

THE FUTURE OF EUROPE

Au: VON DOHNANYI, Klaus
International Institute for Peace Vienna
Peace and the Sciences, 9/91
Vienna, September, 1991;

VERIFICATION OF CONVENTIONAL ARMS CONTROL AS A STABILIZING TOOL OF A NEW SECURITY SYSTEM IN EUROPE

Au: LEDERMAN, Itshak
International Peace Research Institute
Bulletin of Peace Proposals, 3/1991
Oslo, September, 1991;

L'ESIGENZA DI UNA LINEA UNITARIA PER L'EUROPA

Au: ORSELLO, Gian Piero
Politica Internazionale, 2-3/1991
Italia, aprile-giugno, 1991;

MAASTRICHT, DUELING VISION OF EUROPE'S FUTURE

Newsweek, 24/1991
Estados Unidos, Decembre, 1991

EUROPA SE UNE

Scala, 6/1991
República Federal Alemana, Diciembre, 1991

MAASTRICHT: EL PARLAMENTO NO FIRMA UN CHEQUE EN BLANCO A LOS DOCE

Parlamento Europeo
Clarín, 9-13 Diciembre, 1991
Luxemburgo, Diciembre, 1991

LA NUEVA EUROPA Y EL MEDITERRANEO OCCIDENTAL

Au: DE VASCONCELOS, Alvaro
Revista de la Otan, 5/1991
Bélgica, Octubre, 1991

LA COMUNIDAD DE LOS DOCE: CIFRAS CLAVE

Comisión de las Comunidades Europeas
Documentos Comunidad Europea, 6-7/1991
España, 1991

LA SEGURIDAD EUROPEA DESPUES DE MAASTRICHT

Revista Española de Defensa. 46/1991
España, Diciembre, 1991

REFORM, REINTEGRATION AND REGIONAL SECURITY; THE ROLE OF WESTERN ASSISTANCE IN OVERCOMING INSECURITY IN CENTRAL AND EASTERN EUROPE

Au: KIRK LAUX, Jeanne
Canadian Institute for International Peace Security-Working Paper, 37/1991
Canadá, October, 1991

THE NEW WORLD ORDER: TOO GOOD TO BE TRUE?

Au: SILVESTRI, Stefano
The International Spectator, Vol. XXVI, 4/1991
Italia, October-December, 1991

DOSSIER: LES CHANGEMENTS A L'EST

Au: GALLOIS, P. (et al.)
Défense Nationale, 12/1991
Paris, Décembre, 1991

ANUARIO INTERNACIONAL CIDOB, 1990/ LA NUEVA EUROPA

Au: SOTELO, Ignacio (et al.)
Barcelona, Fundació CIDOB, 1991

DCIDOB 39. La nova Europa

Vocabulari general.

VOCABULARI GENERAL

Actor

Podem definir a l'actor internacional com aquella entitat que amb el seu comportament o acció incideix en la vida internacional. Aquesta definició, de caràcter genèric, engloba a diferents tipus d'actors, des de les superpotències fins a organitzacions de caràcter humanitari. La pluralitat de subjectes és diversa i és una característica general que les seves accions traspassin les fronteres nacionals. Un dels actors més importants és l'Estat.

Estat

Es essencialment una organització de poder independent sobre una base territorial i compren tres elements bàsics: població, territori i govern propi. Per tant, completant la definició anterior, seria el concepte que es refereix a un grup social que ocupa un territori definit i que està organitzat sota institucions polítiques comunes i un govern efectiu.

Els Estats existeixen legalment quan són reconeguts com a tal per altres membres de la comunitat internacional. Tots els Estats no són actors amb la mateixa categoria. Es pot distingir entre actors principals, amb capacitat d'intervenció i d'influència que s'estén a tot el camp de l'acció internacional, i actors secundaris que només poden aspirar a un paper local i ocasional.

Firmes multinacionals

Aquesta expressió empara a un conjunt de situacions molt diverses que van des de l'empresa nacional que tracta d'estendre la seva acció més enllà de la frontera, fins a les empreses o grups d'empreses que escapen, per la seva estructura o per la seva organització, a tot control nacional i que s'enfronten directament a múltiples rivals, privats i públics, nacionals i internacionals. En tot aquest tipus de firmes existeix almenys un punt comú: la internacionalització

de les activitats respon a un plantejament estratègic basat en la utilització de tots els recursos de l'espai per a una acció integrada.

OIG

Les organitzacions intergovernamentals presenten com a tret comú estar fundades i constituïdes per Estats i animades pels representants dels governs qualificats per a actuar en nom d'aquests Estats.

Sistema Internacional

El concepte «sistema» ofereix (donada la seva naturalesa lligada a la idea de totalitat) la possibilitat de portar a terme una anàlisi global de les relacions internacionals, tenint en compte l'estructura mateixa del sistema, les unitats que el conformen, els processos que es donen en el mateix i la seva relació amb el medi que els rodeja.

Hi ha una acceptació generalitzada de «Sistema Internacional» com a model analític, que està constituït per un conjunt d'actors (Estats, organismes internacionals, forces transnacionals) que estan col·locats en una configuració de poder (estructura o lògica de poder), que estan implicats en xarxes regulars d'interacció (interdependència), que estan separats de les altres unitats per fronteres funcionals i que el seu comportament està relacionat amb el medi (entenen com a medi el conjunt de factors com la geografia, l'economia o la tecnologia que influeixen en l'estructura o funcionament del sistema).

Sobre països de l'Est i la ex-URSS:

CAME (Consell d'Assistència Econòmica Mútua, o COMECON)

Organisme de cooperació econòmica establert a Moscou l'any 1949 pels països d'Europa central i oriental (a més de Mongòlia, Vietnam i Cuba). Fou dissolt el 28 de juny de 1991.

CEI (Comunitat d'Estats Independents)

Organisme que ha de coordinar la majoria de les repúbliques que havien compost la URSS i n'ha de garantir el funcionament bàsic pel que fa als elements indispensables de l'economia i l'exèrcit que no han d'assumir els Estats independents, molt específicament l'armament nuclear.

Glasnost

(En rus, «transparència»). Part fonamental de la perestroika que fa referència a la llibertat d'expressió i de premsa, com també a la claredat en el funcionament de les institucions pel que fa a la informació que reben els ciutadans.

Metxnik

Membre de les guerrilles sèrbies que, al final de la Segona Guerra Mundial, va combatre els nazis i els seus aliats (especialment els ústaixes), com també la guerrilla comunista de Tito. El terme és usat actualment per designar els guerrillers serbis que combaten les forces independentistes croates.

Pacte de Varsòvia

Acord militar signat pels països del bloc socialista (la URSS, Polònia, la RDA, Txecoslovàquia, Hongria, Romania, Bulgària i Albània, que se'n va retirar l'any 1968) l'any 1955, com a resposta a la creació de l'OTAN. Fou dissolt el 31 de març de 1991.

Perestroika

(En rus, «transformació») Terme que designa el pensament polític que va iniciar Mikhaïl Gorbatxov el 1985. El seu propòsit era democratitzar la política de la Unió Soviètica, sanejar l'economia i transformar les institucions per tal de donar més llibertats individuals als ciu-

tadans. Les diferents vicissituds de la URSS, en els darrers anys, han fet variar substancialment el contingut de la perestroika; després de l'intent de cop d'Estat d'agost del 1991, aquest procés ha estat pràcticament abandonat pels nous líders radicals, i amb la dimissió de Gorbatxov i la dissolució de la URSS, al Nadal de 1991, es pot donar per acabat aquest procés històric.

UES (Unió d'Estats Sobirans)

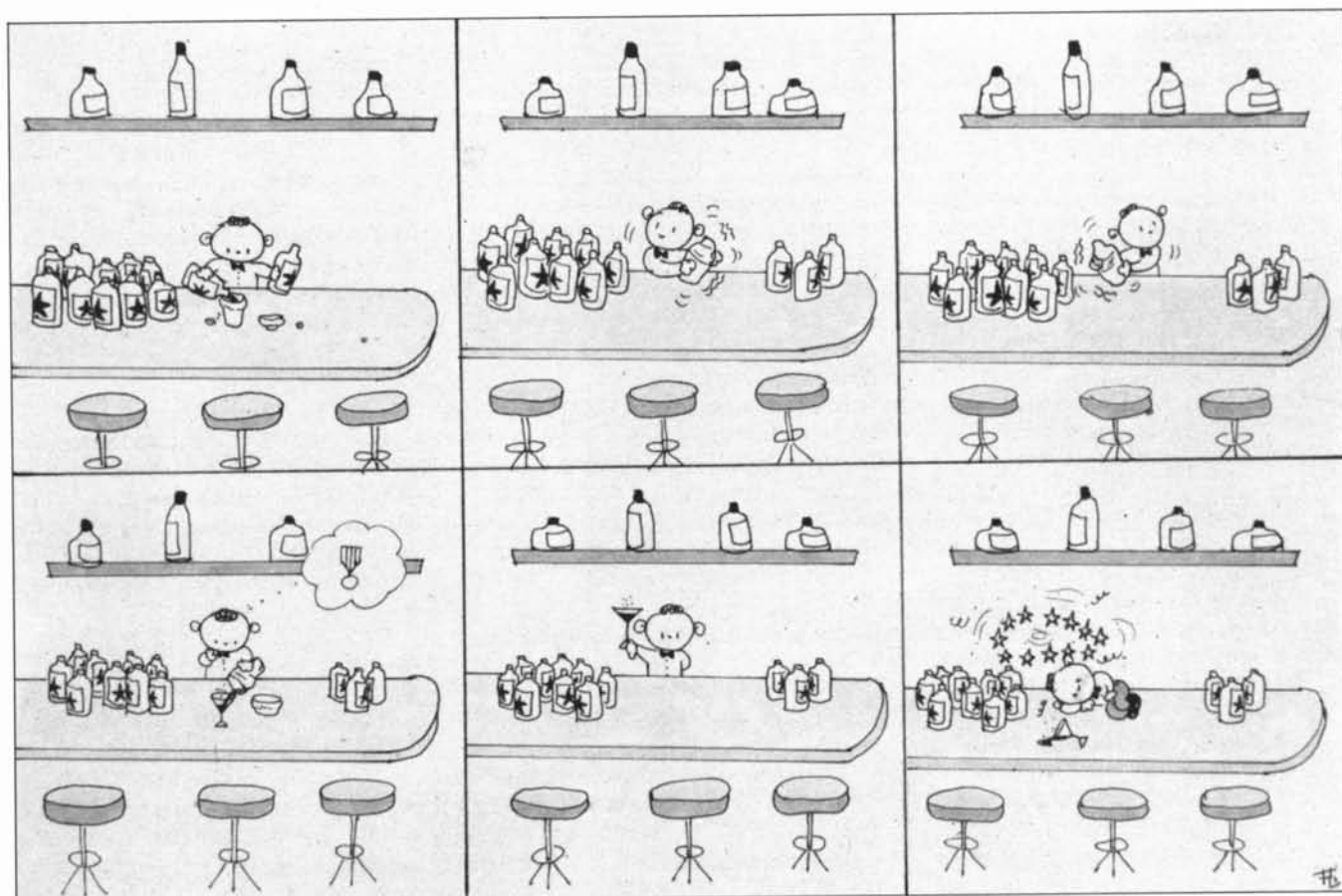
Projecte de confederació entre Estats, lligats per un exèrcit, una economia i un president comuns, que hauria d'haver succeït la Unió Soviètica, segons el projecte que va desenvolupar M. S. Gorbatxov la segona meitat de 1991. La creació de la CEI va comportar l'abandó d'aquest projecte.

Ustaix

Membre de les milícies croates que, durant la Segona Guerra Mundial, sota el govern croat independent aliat amb els nazis, fou el responsable de la mort de milers de serbis i jueus. El terme és usat actualment per la propaganda sèrbia per qualificar despectivament el govern i els militars croats.

TIRA TIRA!

«Cocktail» comunitari

DCIDOB 39. **La nova Europa**

Principals organitzacions europees.

PRINCIPALS ORGANITZACIONS EUROPEES

CE: Comunitat Europea (veure article corresponent)

CSCE: Conferència sobre Seguretat i Cooperació a Europa. Procés iniciat al 1972 en el que hi van participar totes les nacions europees (excepte Albània) més Estats Units i Canadà. Es van tractar els aspectes de la seguretat, l'economia i els drets humans i va donar com a resultat al 1975 l'Acta de Hel·sinki. Al novembre de 1990, la CSCE es va institucionalitzar (Carta de París), creant-se un Secretariat Permanent i una Assemblea (amb seu a Praga), un Centre de Prevenció de Conflictes (a Viena) i una Oficina per al seguiment de les eleccions lliures (a Varsòvia). En l'actualitat 38 Estats integren la CSCE, incloent Albània i les repúbliques bàltiques.

Consell d'Europa: Organització —constituïda a Londres el maig de 1949— formada en un principi per Bèlgica, Dinamarca, França, Gran Bretanya, Irlanda, Itàlia, Luxemburg, Noruega, Països Baixos i Suècia, amb la finalitat d'intensificar les relacions entre els països interessants en una més sòlida unitat política europea. Posteriorment van ser admesos Grècia, Alemanya Federal, Islàndia, Turquia, Àustria, Xipre, Suïssa, Malta, Portugal, Espanya, Liechtenstein i San Marino. Al 1990 s'hi van incorporar Hongria i al 1991 Txecoslovàquia i Polònia. Té la seva seu a Estrasburg.

EFTA (AELC): L'Associació Europea de Lliure Comerç es va crear el 1959 i els seus membres eren Gran Bretanya, Noruega, Suècia, Dinamarca, Àustria, Portugal, Islàndia i Suïssa; Finlàndia s'hi va associar. Amb l'entrada de Dinamarca, Gran Bretanya i Portugal a la Comunitat Europea, el seu nombre es va reduir.

OTAN: Organització del Tractat de l'Atlàntic Nord, firmat el 1949. Actualment, setze països integren l'Aliança: Bèlgica, Canadà, Dinamarca, Estats Units, França, Alemanya, Grècia, Islàndia, Itàlia, Luxemburg, Països Baixos, Noruega, Portugal, Espanya, Turquia i Gran Bretanya. Té la seva seu a Brusel·les.

UEO: La Unió Europea Occidental (1954) és una organització de cooperació en el camp de la seguretat que reuneix a Gran Bretanya, França, Bèlgica, Luxemburg, Països Baixos, Itàlia, Alemanya, Portugal i Espanya.

DCIDOB 39. **La nova Europa**

Introducció.

